

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ.: 210 92 11 200-10, Fax: 210 92 33 977, www.iobe.gr
11 Tsami Karatassou, 117 42 Athens, Greece, Tel.: +30 210-9211 200-10, Fax: +30210-9233 977

Κατασκευή ναυτιλιακού εξοπλισμού

Τάσεις, προοπτικές και συνεισφορά στην

Ελληνική Οικονομία

ΜΑΡΤΙΟΣ 2022

Οι κρίσεις επί θεμάτων πολιτικής και οι προτάσεις που περιέχονται στην παρούσα ανάλυση εκφράζουν τις απόψεις των ερευνητών και δεν αντανακλούν, κατ' ανάγκη, τη γνώμη των μελών ή της Διοίκησης του ΙΟΒΕ.

Η έρευνα εκπονήθηκε από τους Αλέξανδρο Μουστάκα, Ηλία Ντεμιάν, Υακίνθη Πουντουράκη και Σοφία Σταυράκη υπό τον συντονισμό του Γενικού Διευθυντή του ΙΟΒΕ, Καθηγητή Νίκου Βέττα. Κάθε λάθος ή παράλειψη βαρύνει αποκλειστικά τους συγγραφείς.

Με την ευγενική χορηγία

Copyright © 2022 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)
Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα
Τηλ.: (210 9211200-10), Fax: (210 9228130 & 210 9233977)
E-mail: info@iobe.gr - URL: <http://www.iobe.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα.....	3
Περίληψη.....	7
1. Σκοπός μελέτης.....	11
2. Βασικά μεγέθη εταιρειών της ΗΕΜΕΧΡΟ	13
2.1 Εισαγωγή.....	13
2.2 Βασικά μεγέθη	13
2.3 Μεγέθη και Αριθμοδείκτες.....	17
2.4 Συμπεράσματα.....	25
3. Ο οικονομικός αντίκτυπος της ΗΕΜΕΧΡΟ	27
3.1 Εισαγωγή.....	27
3.2 Εκτίμηση συμβολής στην ελληνική οικονομία από τις πωλήσεις στον κλάδο των Υδάτινων Μεταφορών.....	28
3.3 Εκτίμηση συμβολής στην ελληνική οικονομία από το σύνολο της δραστηριότητας των επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	31
3.4 Συμπεράσματα.....	33
4. Προοπτικές και προκλήσεις στη διαχείριση του ανθρώπινου κεφαλαίου στις εταιρείες της ΗΕΜΕΧΡΟ	35
4.1 Εισαγωγή.....	35
4.2 Αποτελέσματα έρευνας πεδίου	36
4.2.1 Βασικά στοιχεία επιχείρησης.....	36
4.2.2 Κάλυψη κενών θέσεων εργασίας.....	38
4.2.3 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	41
4.2.4 Συνεργασίες με εκπαιδευτικά ιδρύματα και R&D	44
4.3 Σύνοψη των ευρημάτων και προτάσεις.....	45

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1: Δραστηριοποίηση στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας των εταιρειών μελών της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	13
Διάγραμμα 2.2 Κύκλος εργασιών της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	14
Διάγραμμα 2.3: Πλήθος επιχειρήσεων - % κύκλου εργασιών στη ναυτιλία.....	15
Διάγραμμα 2.4 Εξαγωγές επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	15
Διάγραμμα 2.5 Κερδοφορία επιχειρήσεων ΗΕΜΕΧΡΟ.....	16
Διάγραμμα 2.6 Απασχόληση στις επιχειρήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	16
Διάγραμμα 2.7 Σύνολο ενεργητικού της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	18
Διάγραμμα 2.8 Σύνολο απαιτήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	18
Διάγραμμα 2.9 Δείκτης επενδύσεων ανά απασχολούμενο ΗΕΜΕΧΡΟ και σύγκριση με τη μεταποίηση στην Ελλάδα και στην ΕΕ27.....	19
Διάγραμμα 2.10 Επενδύσεις στις επιχειρήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	19
Διάγραμμα 2.11 Εξέλιξη καθαρών παγίων και ετήσια μεταβολή.....	20
Διάγραμμα 2.12 Σύνολο βραχυχρόνιων και μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	21
Διάγραμμα 2.13 Δείκτης δανειακής επιβάρυνσης, σύγκριση επιχειρήσεων ΗΕΜΕΧΡΟ με τη Μεταποίηση.....	21
Διάγραμμα 2.14 Καθαρή θέση επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	22
Διάγραμμα 2.15 Κόστος πωληθέντων επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ, ως ποσοστό του κύκλου εργασιών.....	23
Διάγραμμα 2.16 Δείκτης Γενικής Ρευστότητας, επιχειρήσεις ΗΕΜΕΧΡΟ και Μεταποίηση... ..	23
Διάγραμμα 2.17 Περιθώριο κέρδους προ φόρων, επιχειρήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ και Μεταποίηση.....	24
Διάγραμμα 2.18 Δείκτης Αποδοτικότητας Ίδιων Κεφαλαίων (ROE), σύγκριση μεταξύ επιχειρήσεων ΗΕΜΕΧΡΟ και Μεταποίησης.....	24
Διάγραμμα 3.1 Η μεθοδολογία της εκτίμησης της οικονομικής επίδρασης των επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	27
Διάγραμμα 3.2 Μεθοδολογία εκτίμησης της επίδρασης των επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ στην ελληνική οικονομία.....	28
Διάγραμμα 3.3 Συνεισφορά στο ΑΕΠ, λόγω των πωλήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ στις Υδάτινες Μεταφορές, 2018-2020.....	29
Διάγραμμα 3.4 Συνεισφορά στην απασχόληση από τις πωλήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ στις Υδάτινες Μεταφορές, 2018-2020.....	30
Διάγραμμα 3.5 Συνεισφορά στα έσοδα για το δημόσιο, από τις πωλήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ στις Υδάτινες Μεταφορές, 2018-2020.....	31
Διάγραμμα 3.6 Συνεισφορά στο ΑΕΠ, συνολική δραστηριότητα της ΗΕΜΕΧΡΟ, 2018-2020.....	32
Διάγραμμα 3.7 Συνεισφορά στην απασχόληση, συνολική δραστηριότητα ΗΕΜΕΧΡΟ, 2018-2020.....	32
Διάγραμμα 3.8 Συνεισφορά στα έσοδα του δημοσίου, συνολική δραστηριότητα ΗΕΜΕΧΡΟ, 2018-2020.....	33
Διάγραμμα 4.1: Μορφωτικό επίπεδο απασχολούμενων της ΗΕΜΕΧΡΟ.....	37
Διάγραμμα 4.2: Επαγγελματική θέση απασχολούμενων στις επιχειρήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ ..	37
Διάγραμμα 4.3: Επαγγελματικές κατηγορίες με κενές θέσεις εργασίας.....	38
Διάγραμμα 4.4: Κύριες δυσκολίες για την κάλυψη κενών θέσεων εργασίας.....	39
Διάγραμμα 4.5: Δεξιότητες σε έλλειψη για την κάλυψη κενών θέσεων.....	39
Διάγραμμα 4.6: Επαγγελματικές κατηγορίες εργαζομένων στις επιχειρήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ που κατέχουν την 1 ^η θέση ως προς τις ελλείψεις σε δεξιότητες.....	40
Διάγραμμα 4.7: Δεξιότητες σε έλλειψη στην επαγγελματική κατηγορία 1η θέση σε ελλείψεις.....	41
Διάγραμμα 4.8: Επαγγέλματα που αφορούν τα προγράμματα.....	43

Διάγραμμα 4.9: Ανάγκες που εξυπηρετούν τα προγράμματα	43
Διάγραμμα 4.10: Μορφές συνεργασίας με ΑΕΙ	44

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι εταιρείες που είναι μέλη της Ένωσης Ελλήνων Κατασκευαστών Ναυτιλιακού Εξοπλισμού (HEMEXPO) παράγουν καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες με ένταση τεχνολογίας και γνώσης, σε τιμές και ποιότητα που τους επιτρέπει να είναι διεθνώς ανταγωνιστικές. Στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού συγκαταλέγεται και ο πρωτεύων ρόλος της ελληνόκτητης ναυτιλίας στις διεθνείς Υδάτινες Μεταφορές, καθώς και η αναπτυγμένη ακτοπλοΐα που διαθέτει η χώρα λόγω του νησιωτικού της χαρακτήρα.

Η προηγούμενη μελέτη του IOBE για την κατασκευή ναυτιλιακού εξοπλισμού ανέδειξε τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων του κλάδου και τη συμβολή του στην ελληνική οικονομία¹, ενώ επιπλέον χαρτογράφησε τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κλάδος από τη δραστηριοποίησή του στην Ελλάδα και διεθνώς.

Παρά την πανδημία και τις αλλαγές που αυτή επέφερε παγκοσμίως στην εφοδιαστική αλυσίδα και στις διεθνείς μεταφορές, οι προοπτικές της κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού εξακολουθούν να είναι γενικά ευοίωνες και η συνεισφορά της στη δόμηση του αναπτυξιακού υποδείγματος της ελληνικής οικονομίας εξαιρετικά σημαντική. Επιπλέον, η ανάγκη για μεταφορά αγαθών διεθνώς φαίνεται πως παρά τις προκλήσεις επανέρχεται σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Η ανοδική πορεία των περισσότερων μεγεθών και αριθμοδεικτών των επιχειρήσεων της HEMEXPO ανακόπτεται το 2020, εξαιτίας της επίδρασης της πανδημίας του COVID-19 τόσο στην ελληνική όσο και στην παγκόσμια οικονομία. Ωστόσο, φαίνεται πως η μείωση στα περισσότερα μεγέθη συγκρατήθηκε με αποτέλεσμα αυτά να βρεθούν σε επίπεδα ελαφρώς υψηλότερα από αυτά του 2018.

Στα βασικά μεγέθη των επιχειρήσεων της HEMEXPO και εξαιτίας της πίεσης του 2020, ο κύκλος εργασιών περιορίστηκε κατά 9,8% και διαμορφώθηκε στα €340 εκατ., με το μεγαλύτερο τμήμα του να έχει προέλθει από πωλήσεις στις Υδάτινες Μεταφορές (ναυτιλία και σχετικοί υποκλάδοι). Παρά τη μείωση στις εξαγωγές σε σχέση με το παρελθόν, οι επιχειρήσεις της HEMEXPO συνεχίζουν να θεωρούνται ως εξαιρετικά εξωστρεφείς, καθώς περίπου το 42% των πωλήσεων τους διοχετεύεται στη διεθνή αγορά. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις της HEMEXPO συνέχισαν και το 2020 την υλοποίηση προγράμματος επενδύσεων που αφορά κυρίως αγορές σε πάγιο εξοπλισμό, κυρίως με ξένους πόρους (δανεισμός). Ωστόσο, φαίνεται πως ο δείκτης επενδύσεων ανά απασχολούμενο βρίσκεται σημαντικά χαμηλότερα τόσο σε σχέση με την ελληνική όσο και την ευρωπαϊκή μεταποίηση.

Συνυπολογίζοντας τις αλληλεπιδράσεις των κλάδων της ελληνικής οικονομίας, η συμβολή των επιχειρήσεων της HEMEXPO από τις πωλήσεις στις Υδάτινες Μεταφορές στα κύρια οικονομικά μεγέθη της χώρας πολλαπλασιάζεται με αποτέλεσμα να δημιουργείται στο

¹ Κατασκευαστές ναυτιλιακού εξοπλισμού: Τάσεις, προοπτικές και συνεισφορά στην οικονομία της Ελλάδας, διαθέσιμη [εδώ](#)

σύνολο €337 εκατ. εγχώρια προστιθέμενη αξία το 2019 έχοντας αυξηθεί κατά 45,2% σε σχέση με το οικονομικό αποτύπωμα του 2018. Κατά την πρώτη χρονιά της πανδημίας (2020), η δραστηριότητα από τις πωλήσεις στις Υδάτινες Μεταφορές περιορίστηκε κατά 11,2% σε σχέση με το 2019 και δημιούργησε εγχώρια προστιθέμενη αξία €300 εκατ. Η συνολική συνεισφορά στην απασχόληση διαμορφώθηκε στις 3,1 χιλ. θέσεις εργασίας το 2019 και 3,2 χιλ. θέσεις το 2020, έχοντας αυξηθεί κατά 4,2% το 2019 και 15,5% το 2020 σε σχέση με το 2018, ενώ η επίδραση στα έσοδα του Δημοσίου αυξάνεται κατά €47,5 εκατ. το 2019 (ετήσια μεταβολή 20,7%) και κατά €41,6 εκατ. το 2020 (ετήσια μεταβολή -12,5%).

Όταν ληφθεί υπόψη το σύνολο της δραστηριότητας των μελών της HEMEXPO, η συνολική συνεισφορά στο ελληνικό ΑΕΠ διαμορφώνεται στο €1,35 δισεκ. το 2019 έχοντας περιοριστεί κατά 5,2% σε σχέση με το 2018. Η πανδημία περιορίζει εκ νέου τη συνολική συνεισφορά στο ΑΕΠ, η οποία το 2020 διαμορφώνεται στο €1,32 δισεκ. Αντίστοιχα, η συνεισφορά στην απασχόληση διαμορφώνεται κοντά στα επίπεδα του 2018 και συγκεκριμένα στις 19,4 χιλ. θέσεις εργασίας για το 2019 και 19,7 χιλ. για το 2020. Τέλος, η λειτουργία των επιχειρήσεων της HEMEXPO οδήγησε σε δημιουργία δημοσίων εσόδων ύψους €253,3 εκατ. το 2019 (μείωση 10,4% αντί του 2018) και €225,7 εκατ. το 2020 (-10,9% σε σχέση με το 2019).

Συνοπτικός πίνακας επίδρασης των επιχειρήσεων της HEMEXPO στην ελληνική οικονομία από τη δραστηριότητα για τον κλάδο των Υδάτινων Μεταφορών και για το σύνολο της δραστηριότητάς τους.

	Δραστηριότητα από τις Υδάτινες Μεταφορές				Συνολική δραστηριότητα			
	2019	2019	2020	2020	2019	2019	2020	2020
Μεγέθη	<u>Επίδραση</u>	<u>Πολ/στής</u>	<u>Επίδραση</u>	<u>Πολ/στής</u>	<u>Επίδραση</u>	<u>Πολ/στής</u>	<u>Επίδραση</u>	<u>Πολ/στής</u>
ΑΕΠ (εκατ. €)	337	1.4	300	1.4	1.354	2	1.320	1.9
Απασχόληση (σε ΙΠΑ)	3.056	4.1	3.184	4	19.486	7.2	19.697	7
Έσοδα του Δημοσίου (εκατ. €)	48	2.3	42	2.1	253	4.1	226	3.6

Πηγή: HEMEXPO, ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις IOBE

Οι επιχειρήσεις της HEMEXPO συνέχισαν να αυξάνουν το ανθρώπινο δυναμικό τους και κατά την πρώτη χρονιά της πανδημίας (2020), προεξοφλώντας σταδιακή βελτίωση της παγκόσμιας οικονομίας. Ωστόσο, οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες που σχετίζονται με την κάλυψη θέσεων εργασίας αλλά και με κενά σε κρίσιμες για την παραγωγική διαδικασία δεξιότητες σε συγκεκριμένες επαγγελματικές κατηγορίες του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού. Το κενό αυτό όχι μόνο δεν επιτρέπει την απρόσκοπτη λειτουργία, αλλά επιβραδύνει και τη γενικότερη εκμετάλλευση του δυναμικού των επιχειρήσεων, περιορίζοντας αντίστοιχα και το επίπεδο ανταγωνιστικότητάς τους στην ελληνική και διεθνή αγορά.

Περίπου το 40% των απασχολούμενων συμμετέχουν σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, ωστόσο το τεχνικό προσωπικό, στο οποίο καταγράφονται και οι πλέον

σημαντικότερες ελλείψεις σε τεχνικές δεξιότητες, συμμετέχει λιγότερο σε τέτοια προγράμματα.

Σημαντικό εύρημα της μελέτης που σχετίζεται τόσο με το κενό προσφοράς και ζήτησης όσο και με τις ελλείψεις σε βασικές δεξιότητες στο υφιστάμενο προσωπικό, αποτελεί ο σχετικά περιορισμένος αριθμός των επιχειρήσεων που συνεργάζονται με εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Η μείωση του κενού μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας απαιτεί σειρά δράσεων από τις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ, όπως την αναγνώριση εκείνων των σχολών όλων των βαθμίδων που θα μπορούσαν να καλύψουν τις θέσεις απασχόλησης στις επιχειρήσεις κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού, τη συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα για τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών για συγκεκριμένες ειδικότητες, όπου αυτό είναι εφικτό, καθώς και μια σειρά επικοινωνιακών δράσεων προς τους φοιτητές και σπουδαστές σχετικά με τις παρεχόμενες ευκαιρίες σταδιοδρομίας.

Η συνεργασία με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορεί να ενισχυθεί περαιτέρω με την παροχή θέσεων πρακτικής άσκησης ή και μαθητείας για τελειόφοιτους, ενώ πρέπει να εξετασθεί και η δημιουργία ενός προγράμματος χρηματοδοτούμενης πρακτικής άσκησης για αποφοίτους, με σύστημα κινητροδότησης που θα περιορίζει την κινητικότητα των νέων επαγγελματιών προς άλλους κλάδους, που πολλές φορές δεν σχετίζονται με το αντικείμενο των σπουδών τους.

Από την άλλη μεριά, η συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς φορείς αναμένεται να βελτιώσει τις δεξιότητες του υφιστάμενου προσωπικού των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ, ωστόσο, ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πρέπει να συμπεριλαμβάνει αύξηση της συμμετοχής σε προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης που παρέχονται από το κράτος ή που σχεδιάζονται από την ίδια τη ΗΜΕΧΡΟ. Κομβικό σημείο είναι η επιλογή των προγραμμάτων που στοχεύουν στην κάλυψη συγκεκριμένων δεξιοτήτων, κυρίως εκείνων με τις μεγαλύτερες αδυναμίες, που μέχρι σήμερα δεν συμμετείχαν σε αντίστοιχα προγράμματα.

1. ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Οι εταιρείες που είναι μέλη της Ένωσης Ελλήνων Κατασκευαστών Ναυτιλιακού Εξοπλισμού (HEMEXPO) παράγουν καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες με ένταση τεχνολογίας και γνώσης, σε τιμές και ποιότητα που τους επιτρέπει να είναι διεθνώς ανταγωνιστικές. Στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού συγκαταλέγεται και ο πρωτεύων ρόλος της ελληνόκτητης ναυτιλίας στις διεθνείς Υδάτινες Μεταφορές, καθώς και η αναπτυγμένη ακτοπλοΐα που διαθέτει η χώρα λόγω του νησιωτικού της χαρακτήρα.

Η προηγούμενη μελέτη του IOBE για την κατασκευή ναυτιλιακού εξοπλισμού ανέδειξε τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων του κλάδου και τη συμβολή του στην ελληνική οικονομία,² ενώ επιπλέον χαρτογράφησε τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κλάδος από τη δραστηριοποίηση του στην Ελλάδα και διεθνώς.

Παρά την πανδημία και τις αλλαγές που αυτή επέφερε παγκοσμίως στην εφοδιαστική αλυσίδα και στις διεθνείς μεταφορές, οι προοπτικές της κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού εξακολουθούν να είναι γενικά ευοίωνες και η συνεισφορά της στη δόμηση του αναπτυξιακού υποδείγματος της ελληνικής οικονομίας εξαιρετικά σημαντική. Επιπλέον, η ανάγκη για μεταφορά αγαθών διεθνώς φαίνεται πως, παρά τις προκλήσεις, επανέρχεται σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Στόχος της μελέτης είναι η ανανέωση της εκτίμησης της οικονομικής σημασίας των ελληνικών επιχειρήσεων παραγωγής ναυτιλιακού εξοπλισμού για την ελληνική οικονομία αλλά και με βάση τα νεότερα δεδομένα, ειδικά υπό το πρίσμα των περιορισμών της πανδημίας που ξεκίνησε στις αρχές του 2020, η αναγνώριση των νέων προκλήσεων και η διατύπωση προτάσεων για περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους στην ελληνική και παγκόσμια αγορά.

Αναλυτικότερα, στο επόμενο κεφάλαιο της μελέτης καταγράφονται οι διαχρονικές τάσεις επί βασικών χρηματοοικονομικών μεγεθών και δεικτών για την περίοδο 2013-2020 (κύκλος εργασιών, εξαγωγές, απασχόληση και λουπά). Στις περισσότερες περιπτώσεις τα μεγέθη συγκρίνονται με την υπόλοιπη εγχώρια και ευρωπαϊκή μεταποίηση.

Στο τρίτο κεφάλαιο προσδιορίζεται ο οικονομικός αντίκτυπος των επιχειρήσεων της HEMEXPO στην ελληνική οικονομία. Για την παραγωγή συγκρίσιμων δεδομένων, όπως και στη μελέτη του 2020, η εκτίμηση γίνεται με τη βοήθεια του υποδείγματος εισροών/εκροών που έχει αναπτυχθεί για την ελληνική οικονομία από το IOBE και ποσοτικοποιεί τη συμβολή των επιχειρήσεων σε όρους αξίας παραγωγής, ΑΕΠ, θέσεων εργασίας, συμβολής στα έσοδα του δημοσίου, λαμβάνοντας υπόψη τις πολλαπλασιαστικές επιδράσεις σε συνδεδεμένους κλάδους και στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Καθώς οι επιχειρήσεις της HEMEXPO παρέχουν εξοπλισμό και υπηρεσίες τόσο στον κλάδο των Υδάτινων Μεταφορών όσο και σε

² Κατασκευαστές ναυτιλιακού εξοπλισμού: Τάσεις, προοπτικές και συνεισφορά στην οικονομία της Ελλάδας, 2020. Διαθέσιμη [εδώ](#)

άλλους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, η εκτίμηση του οικονομικού αντικτύπου γίνεται σε δύο διαστάσεις: εκτιμάται ο αντίκτυπος από τις πωλήσεις στον κλάδο των Υδάτινων Μεταφορών αλλά και ο αντίκτυπος από το σύνολο της δραστηριότητας τους.

Μια από τις βασικές προκλήσεις της βιομηχανίας κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού που εντοπίστηκαν στη μελέτη του 2020 σχετίζεται με το σημαντικό κενό μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας που οδηγεί σε κενές θέσεις εργασίας στις επιχειρήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ και απώλεια ανταγωνιστικότητας. Οι επιχειρήσεις καλούνται να αντιμετωπίσουν το θέμα της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και αυτό θα κρίνει την ανταγωνιστικότητα των παραγόμενων προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά παγκοσμίως. Σε αυτή τη βάση, στο τέταρτο κεφάλαιο αποτυπώνονται τα αποτελέσματα της έρευνας του ΙΟΒΕ που κατέγραψε τα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης στις επιχειρήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ, τα πιθανά κενά στις δεξιότητες καθώς και ενδεικτικές προτάσεις για την επίλυση των παραπάνω θεμάτων.

2. ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΤΗΣ ΗΜΕΧΡΟ

2.1 Εισαγωγή

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα χρηματοοικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ για την περίοδο από το 2013 ως και το 2020, τελευταία χρονιά που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Τα σχετικά χρηματοοικονομικά μεγέθη και οι αριθμοδείκτες συντέθηκαν χρησιμοποιώντας τη βάση δεδομένων της ICAP, Data.Prisma, η οποία περιλαμβάνει δημοσιευμένους ισολογισμούς των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας μελέτης, σχεδιάσθηκε και υλοποιήθηκε έρευνα με ερωτηματολόγιο στο οποίο συμμετείχαν 20 μέλη της ΗΜΕΧΡΟ.

Οι επιχειρήσεις μέλη της ΗΜΕΧΡΟ δραστηριοποιούνται σε ποικιλία κλάδων της μεταποίησης, του εμπορίου και των υπηρεσιών. Ενδεικτικά, στις δραστηριότητες της ΗΜΕΧΡΟ περιλαμβάνεται η παραγωγή εξειδικευμένου μηχανολογικού εξοπλισμού, οι υπηρεσίες εγκατάστασης και συντήρησης σε πλοία καθώς και πάσης φύσης υπηρεσίες σχετικές με τη ναυπήγηση, τη μετατροπή και τη συντήρηση πλοίων και ναυτιλιακών δομών (π.χ. λιμάνια).

Διάγραμμα 2.1: Δραστηριοποίηση στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας των εταιρειών μελών της ΗΜΕΧΡΟ

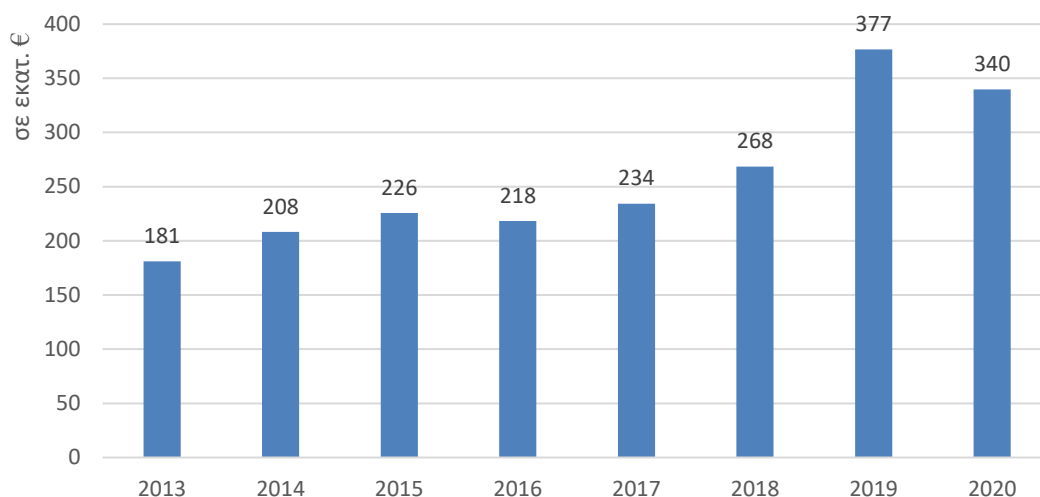

2.2 Βασικά μεγέθη

Ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ παρουσιάζει γενικότερα αυξητική τάση την περίοδο 2013-2020. Η καλύτερη χρονιά ήταν το 2019 όπου ο κύκλος εργασιών διαμορφώθηκε στα €377 εκατ., έχοντας σημειώσει αύξηση κατά 40,7% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Το 2020, χρονιά όπου εκδηλώθηκε η πανδημία του COVID-19, ο κύκλος εργασιών περιορίσθηκε κατά 9,8%, εξαιτίας κυρίως της επιβολής περιοριστικών μέτρων που έφεραν την επιβράδυνση της παγκόσμιας ναυτιλίας και της συνολικής οικονομικής

δραστηριότητας, ειδικά στο πρώτο μισό του έτους. Στο σύνολο του 2020, η μείωση στον κύκλο εργασιών διαμορφώθηκε σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά του 2018. Στο τέλος του 2020, οι πωλήσεις των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ παρουσιάζονται αυξημένες κατά 87,6% σε σχέση με την αρχή της περιόδου μελέτης (2013). Σημειώνεται πως από τις παρακάτω εκτιμήσεις εξαιρέθηκε μέλος της ΗΜΕΧΡΟ με συνολικό κύκλο εργασιών υπερδιπλάσιο του συνόλου των υπολοίπων μελών. (Διάγραμμα 2.2)

Διάγραμμα 2.2 Κύκλος εργασιών της ΗΜΕΧΡΟ

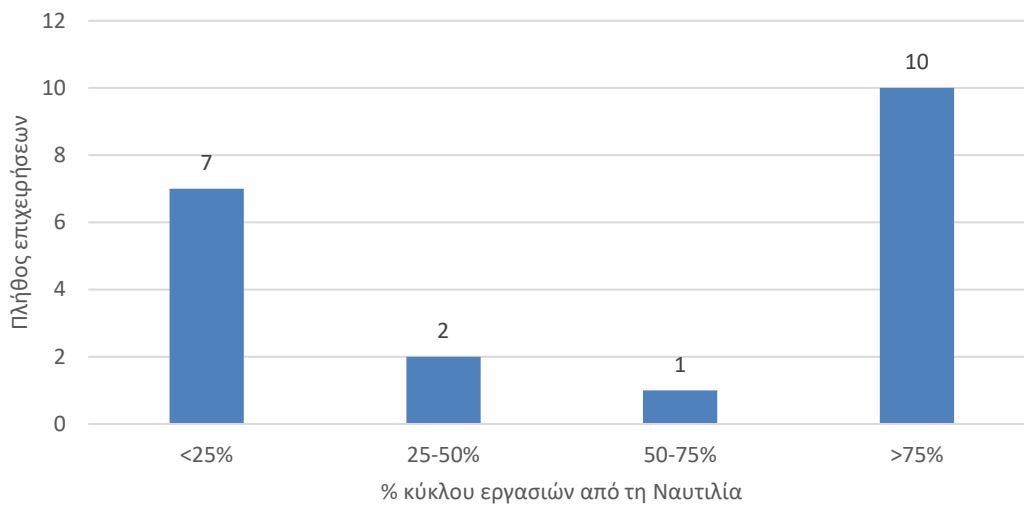

Πηγή: Data.Prisma

Το 2020 αυξήθηκε το ποσοστό του κύκλου εργασιών που προέρχεται από πωλήσεις στη ναυτιλία σε σχέση με το 2018. Ειδικότερα, περίπου το 59% των πωλήσεων του 2020 προήλθαν από την εξυπηρέτηση της ζήτησης του ευρύτερου κλάδου των Υδάτινων Μεταφορών και κυρίως από την ακτοπλοΐα, την ποντοπόρο ναυτιλία καθώς και την υποστήριξη της λειτουργίας σχετικών υποδομών, όπως είναι οι λιμένες στη ναυτιλία. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, η ναυτιλία αποτελεί τον αποκλειστικό πελάτη για σχεδόν τις μισές επιχειρήσεις του δείγματος.

Σε όρους εξαγωγών, η προηγούμενη αυξητική τάση αναστρέφεται από το 2019 και στη συνέχεια. Το 2020, περίπου το 42% των πωλήσεων προέρχεται από εξαγωγές (€307,1 εκατ.) όταν τα προηγούμενα χρόνια οι πωλήσεις εκτός Ελλάδας αποτελούσαν ακόμα και το 50% των συνολικών πωλήσεων (2018). Οι αιτίες της μείωσης του ποσοστού εξαγωγών ως προς τον κύκλο εργασιών σχετίζονται τόσο με τη μείωση των τιμών συγκεκριμένων προϊόντων που παράγει η ΗΜΕΧΡΟ, όσο με την ευρύτερη μείωση της ζήτησης που ήταν ιδιαίτερα έντονη στο πρώτο μισό του 2020 εξαιτίας της πανδημίας.

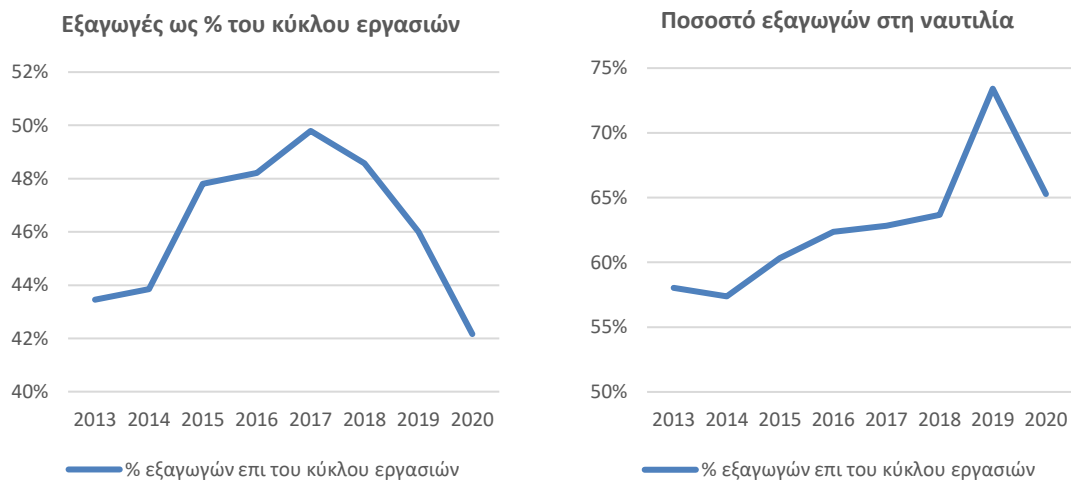
Διάγραμμα 2.3: Πλήθος επιχειρήσεων - % κύκλου εργασιών στη ναυτιλία

Πηγή: Έρευνα IOBE

Η πανδημία επηρέασε και τις εξαγωγές που απευθύνονται στις Υδάτινες Μεταφορές, οι οποίες το 2020 περιορίστηκαν και διαμορφώθηκαν στο 64,3% των συνολικών εξαγωγών από 73,4% ένα χρόνο νωρίτερα.³

Διάγραμμα 2.4 Εξαγωγές επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ

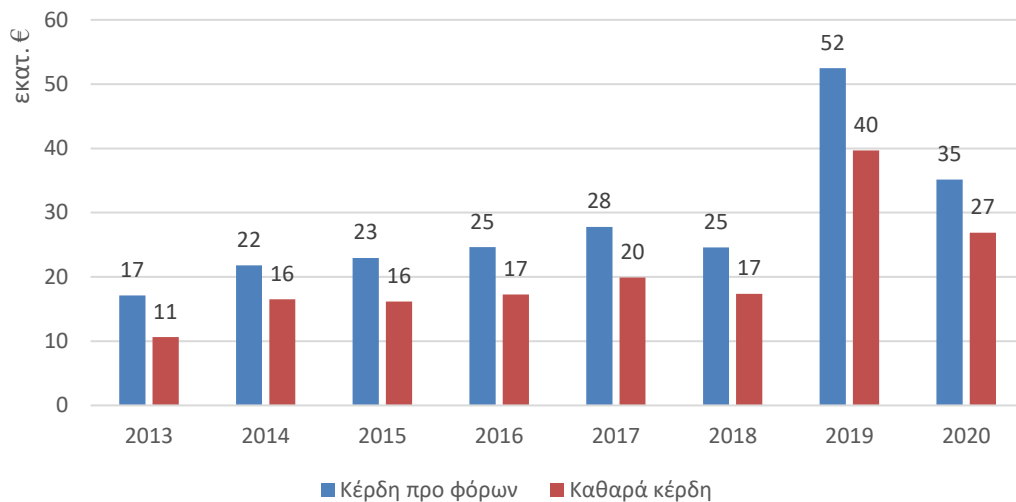
Πηγή: Πρωτογενής έρευνα, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Σχετικά με την κερδοφορία των επιχειρήσεων (Διάγραμμα 2.5), τα συνολικά καθαρά αποτελέσματα κατέγραψαν κατακόρυφη ετήσια αύξηση το 2019 (135%). Η πανδημία επηρέασε τα αντίστοιχα αποτελέσματα του 2020, τα οποία περιορίστηκαν κατά 32,5%,

³ Σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητη η συνεχής παρακολούθηση των μεγεθών των εξαγωγών στα έτη μετά την πανδημία για να αποσαφηνιστεί αν η μείωσή τους οφείλεται σε εξωγενείς παράγοντες ή ενδογενή χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ.

παραμένοντας ωστόσο σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με το 2018. Σε αυτό συντέλεσε και η μείωση των φορολογικών συντελεστών την περίοδο 2019-2020.

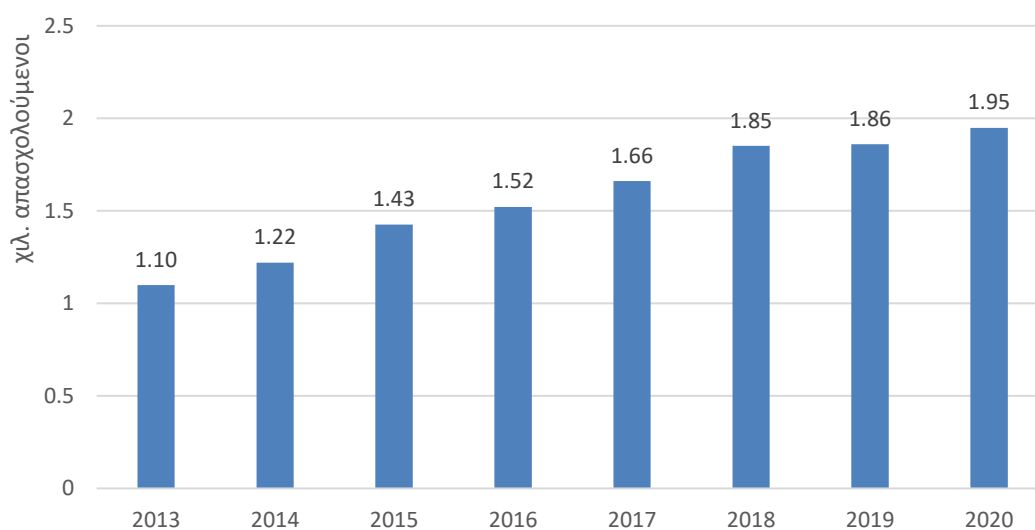
Διάγραμμα 2.5 Κερδοφορία επιχειρήσεων ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Data.Prisma

Σε όρους απασχόλησης, η αυξητική τάση συντηρείται και κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους της πανδημίας. Το 2020, το ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ αυξήθηκε κατά 4,8% σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα. Στα τέλη του 2020, η απασχόληση διαμορφώθηκε στα 1,95 χιλ. άτομα (Διάγραμμα 2.6 **Error! Reference source not found.**). Οι περισσότερες επιχειρήσεις προτίθενται να συνεχίσουν τις προσλήψεις τα επόμενα χρόνια. Περισσότερα στοιχεία για τη σύσταση της απασχόλησης και τα επιμέρους χαρακτηριστικά της παρατίθενται στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

Διάγραμμα 2.6 Απασχόληση στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE, Data.Prisma. Δεν περιλαμβάνεται μεγάλη εταιρεία της ΗΜΕΧΡΟ

2.3 Μεγέθη και Αριθμοδείκτες

Ο παρακάτω πίνακας συνοψίζει τα χρηματοοικονομικά μεγέθη και τους σχετικούς αριθμοδείκτες που αφορούν στο σύνολο των επιχειρήσεων της HEMEXPO για την περίοδο 2013-2020. Η γενικότερη αυξητική τάση που καταγράφεται από την αρχή της υπό εξέταση περιόδου ανακόπτεται το 2020, χρονιά της πανδημίας του COVID-19. Ωστόσο, τα περισσότερα από τα υπό εξέταση μεγέθη και αριθμοδείκτες βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο από το 2018. Στη συνέχεια της παρούσας ενότητας παρουσιάζεται η εξέλιξη των επιμέρους μεγεθών και αριθμοδεικτών για την περίοδο μελέτης.

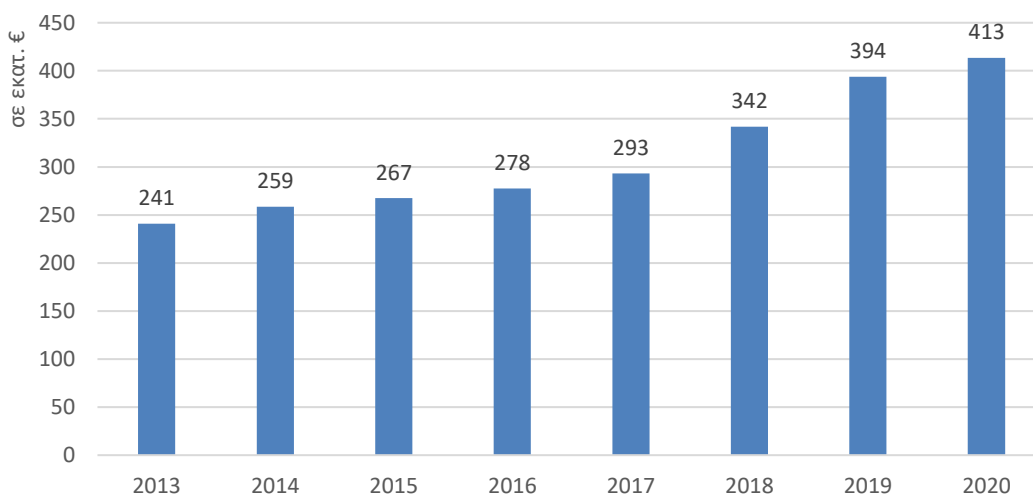
Πίνακας 2.1 Σύνοψη βασικών χρηματοοικονομικών μεγεθών των επιχειρήσεων της HEMEXPO

Μεγέθη	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Κύκλος Εργασιών (σε εκατ. €)	181,2	208,1	225,6	218,3	234,3	268,5	376,7	339,9
Κόστος πωληθέντων (σε εκατ. €)	125,9	146,6	158,2	150,9	158,4	190,6	262,4	248,1
Καθαρά Πάγια (σε εκατ. €)	76,6	80,2	85,2	91,2	94,7	100,4	113,1	126,0
Σύνολο Ενεργητικού (σε εκατ. €)	241,0	258,6	267,4	277,5	293,3	341,8	393,7	413,3
EBITDA (σε εκατ. €)	22,9	25,0	29,4	29,3	32,7	31,1	54,6	41,0
Καθαρά αποτελέσματα προ φόρων (σε εκατ. €)	17,1	21,8	23,0	24,6	27,8	24,6	52,5	35,2
Απασχόληση	1.099	1.221	1.426	1.522	1.661	1.851	1.860	1.949
Επενδύσεις (σε εκατ. €)	2,5	2,5	2,8	2,2	5,0	5,0	1,0	1,0
Ιδία κεφάλαια (σε εκατ. €)	150,9	154,9	163,8	179,8	178,0	198,7	234,1	223,7

Πηγή: Data.Prisma

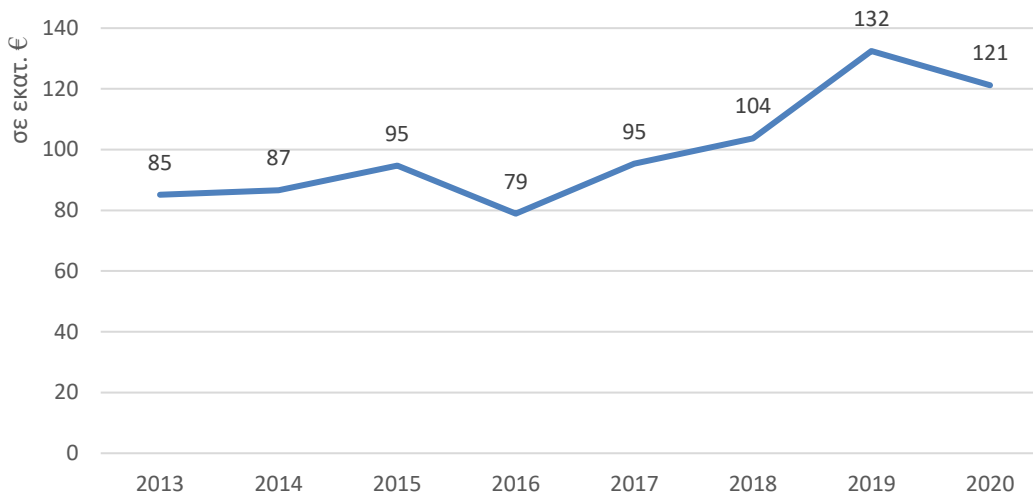
Η καθαρή αξία του ενεργητικού (Διάγραμμα 2.7), δηλαδή του συνόλου των οικονομικών πόρων που διαθέτουν οι επιχειρήσεις για την παραγωγή και διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών στο σύνολο της περιόδου μελέτης 2013-2020, ενισχύεται κατά 71,5%. Η παραπάνω τάση αποτυπώνεται και σε ένα βασικό στοιχείο του ενεργητικού που είναι οι απαιτήσεις των επιχειρήσεων από τους πελάτες τους (Διάγραμμα 2.). Σε αυτές σημειώνεται αύξηση για όλες τις χρονιές πλην του 2016 και του 2020. Το 2019, οι απαιτήσεις αυξήθηκαν κατά 27,8% σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα, ωστόσο την πρώτη χρονιά της πανδημίας οι απαιτήσεις περιορίστηκαν κατά 8,5%. Η μεταβολή στις απαιτήσεις σχετίζεται και με τις περιόδους πίστωσης των πελατών των επιχειρήσεων της HEMEXPO.

Διάγραμμα 2.7 Σύνολο ενεργητικού της ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Data.Prisma

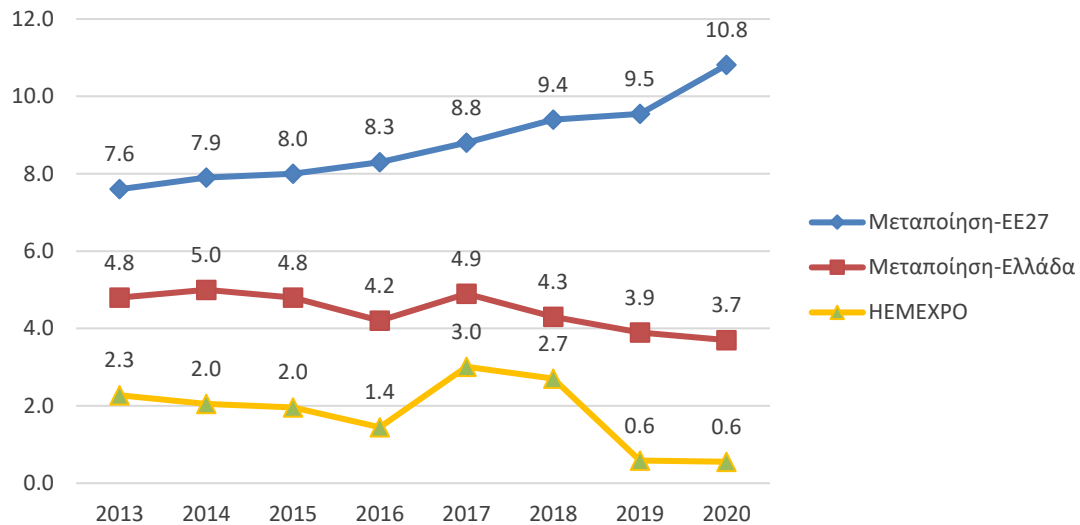
Διάγραμμα 2.8 Σύνολο απαιτήσεων της ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Data.Prisma

Η συνεχόμενη βελτίωση στον κύκλο εργασιών καθώς και σε άλλα μεγέθη των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ συμπαρέσυρε και τις επενδύσεις, οι οποίες υπερδιπλασιάστηκαν το 2017 και το 2018, ξεπερνώντας τα €5 εκατ. ετησίως. Στη συνέχεια, οι συνολικές επενδύσεις περιορίστηκαν σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα με αποτέλεσμα τόσο το 2019 όσο και το 2020 να διαμορφώνονται πλησίον του €1 εκατ. Κατ' επέκταση, αντίστοιχη τάση εμφανίζεται και στον δείκτη επενδυτικής έντασης των επιχειρήσεων, ο οποίος πέραν του ότι παραμένει σημαντικά χαμηλότερα από τον μέσο όρο τόσο της ελληνικής όσο και της ευρωπαϊκή μεταποίησης, συρρικνώνεται εκ νέου την περίοδο 2019-2020. Την ίδια περίοδο, περιορίζεται ο αντίστοιχος δείκτης της ελληνικής μεταποίησης ενώ αντίθετα οι επενδύσεις ανά απασχολούμενο στην ευρωπαϊκή μεταποίηση αυξάνονται και το κενό με την Ελλάδα διευρύνεται (Διάγραμμα 2.9).

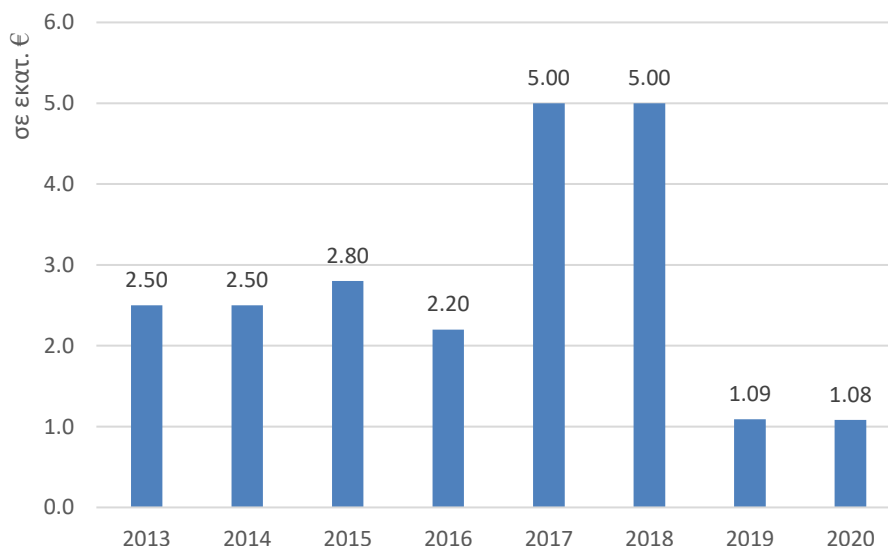
Διάγραμμα 2.9 Δείκτης επενδύσεων ανά απασχολούμενο ΗΜΕΧΡΟ και σύγκριση με τη μεταποίηση στην Ελλάδα και στην ΕΕ27

Πηγή: Eurostat, Πρωτογενής έρευνα, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

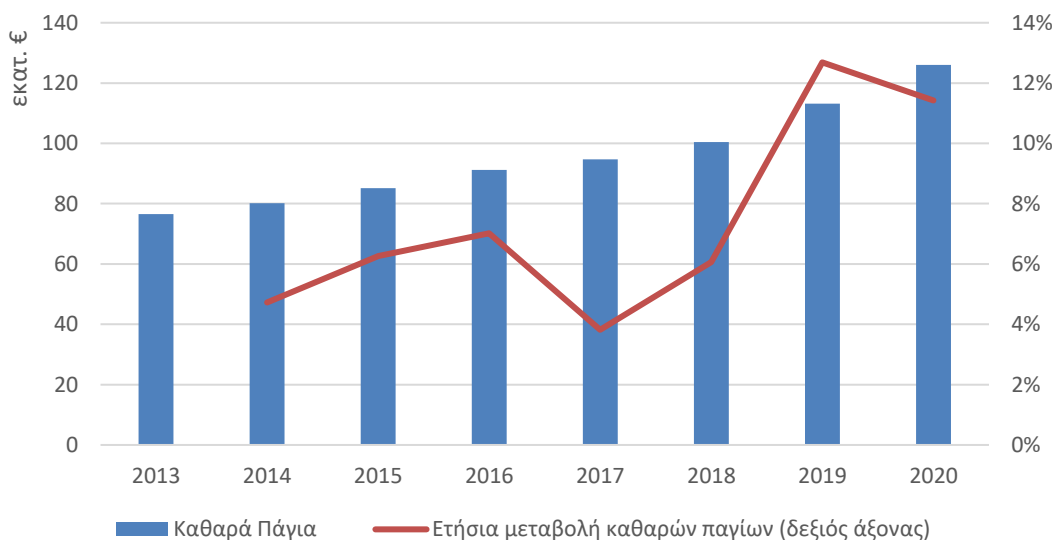
Ωστόσο, η μείωση των επενδύσεων την περίοδο 2019-2020 δεν συνάδει με την αύξηση που καταγράφεται σε επιμέρους αριθμοδείκτες που σχετίζονται με την κάλυψη επενδυτικών και λειτουργικών αναγκών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι το σύνολο των καθαρών παγίων αυξάνεται κάθε χρόνο από το 2013, ενώ το 2019 η ετήσια αύξηση των καθαρών παγίων διαμορφώθηκε στο 12,7%. Το 2020 και παρά τις δυσμενείς συνθήκες τα καθαρά πάγια αυξήθηκαν εκ νέου κατά 11,4% και διαμορφώθηκαν στα €120 εκατ. (Διάγραμμα 2.10 Διάγραμμα 2.11)

Διάγραμμα 2.10 Επενδύσεις στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 2.11 Εξέλιξη καθαρών παγίων και ετήσια μεταβολή

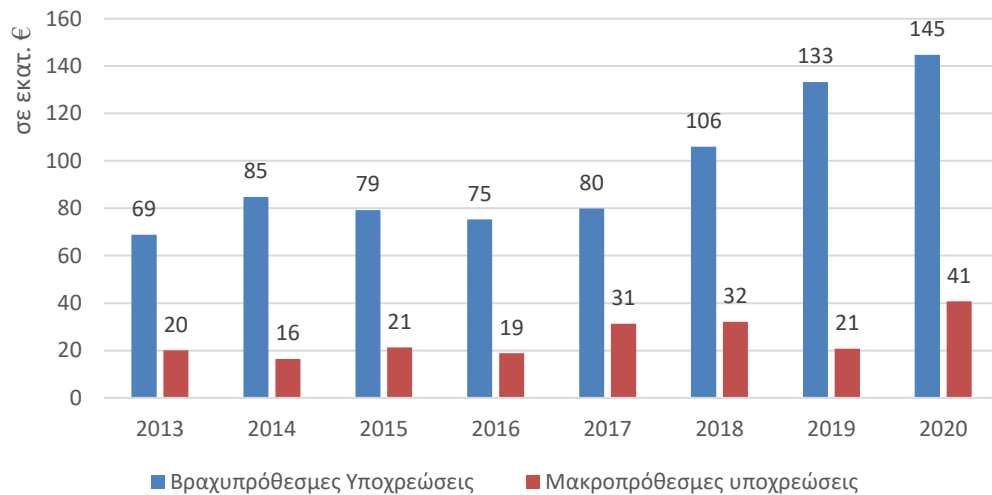
Πηγή: Data.Prisma, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Επιπλέον, οι μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν τη μακροχρόνια ενοικίαση εξοπλισμού, δάνεια για την αγορά ακινήτων και γης και άλλες υποχρεώσεις η διάρκεια των οποίων ξεπερνά τους 12 μήνες, σχεδόν διπλασιάστηκαν το 2020 (ετήσια αύξηση 95,0%). Επιπλέον, αύξηση κατά 25,5% το 2019 και κατά 9,0% το 2020 σημειώνεται και στις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις, δηλαδή στις υποχρεώσεις που έχουν διάρκεια λιγότερο από 12 μήνες (Διάγραμμα 2.12). Σε αυτές συγκαταλέγονται υποχρεώσεις προς τους προμηθευτές, δεδουλευμένα έξοδα, φόροι, μερίσματα, καθώς και βραχυχρόνια δάνεια. Είναι αρκετά πιθανό η αύξηση των βραχυχρόνιων υποχρεώσεων να οδηγείται από αυξημένες πιστώσεις από τους προμηθευτές της HEMEXPO καθώς και από δάνεια για την κάλυψη προσωρινών αναγκών (π.χ. αγορά πάγιου εξοπλισμού χαμηλής αξίας).

Επιπλέον, σημαντική αύξηση σε δανεισμό καταδεικνύει και ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης (Διάγραμμα 2.13), ο οποίος αυξάνεται τόσο το 2019 όσο και το 2020 και παραμένει σε τριπλάσια επίπεδα σε σχέση με το 2018. Την ίδια περίοδο, ο αντίστοιχος δείκτης για την ελληνική μεταποίηση περιορίζεται σημαντικά.

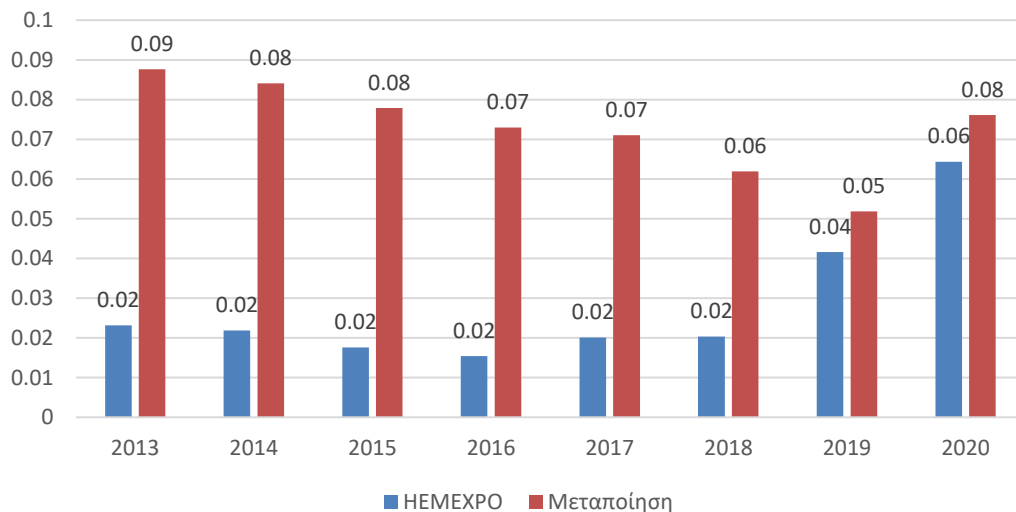
Από τα παραπάνω στοιχεία και με δεδομένη την αύξηση των καθαρών παγίων και του συνόλου των υποχρεώσεων (βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων) προκύπτει πως τα στοιχεία των επιχειρήσεων της HEMEXPO που παρουσιάστηκαν στην έρευνα του IOBE από τις επιχειρήσεις και αφορούν τις επενδύσεις είναι σαφώς υποεκτιμημένα. Υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι οι παραγωγικές επενδύσεις αυξάνονται καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου μελέτης και αυτές υλοποιούνται και με τη χρήση ξένων κεφαλαίων (δανεισμός).

Διάγραμμα 2.12 Σύνολο βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων της ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Data.Prisma

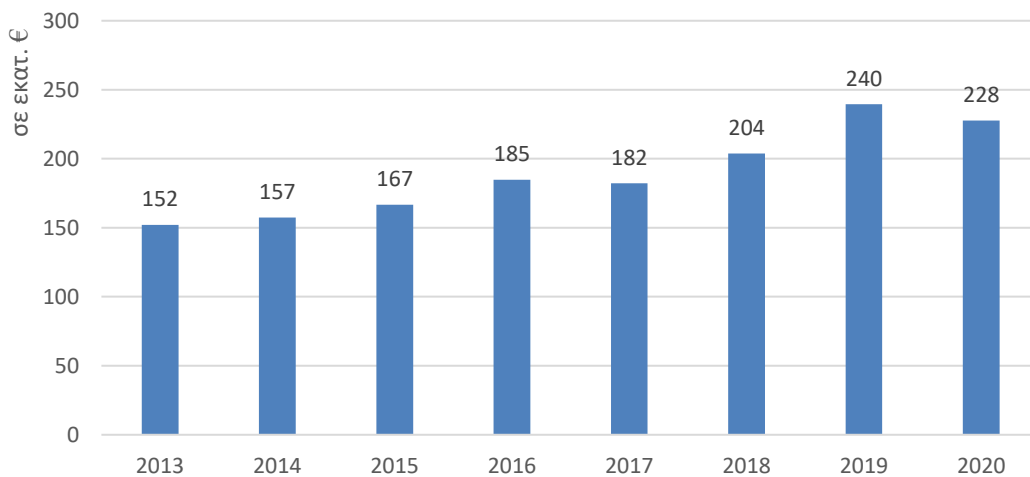
Διάγραμμα 2.13 Δείκτης δανειακής επιβάρυνσης, σύγκριση επιχειρήσεων ΗΜΕΧΡΟ με τη Μεταποίηση

Πηγή: Data.Prisma, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Η καθαρή θέση των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ, που αποτυπώνει τη σχέση μεταξύ κυκλοφορούντος ενεργητικού και του συνόλου των υποχρεώσεων (μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων) παραμένει θετική καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου μελέτης. Παρά την αύξηση των υποχρεώσεων, παρουσιάζει συνεχή βελτίωση από το 2013, εξαιτίας της αύξησης στο συνολικό ενεργητικό (Διάγραμμα 2.14). Η ανοδική πορεία ανακόπτεται ελαφρώς το 2020 εξαιτίας της πανδημίας και περιορίζεται ήπια σε €228 εκατ. από €240 εκατ. το 2019.

Διάγραμμα 2.14 Καθαρή θέση επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ

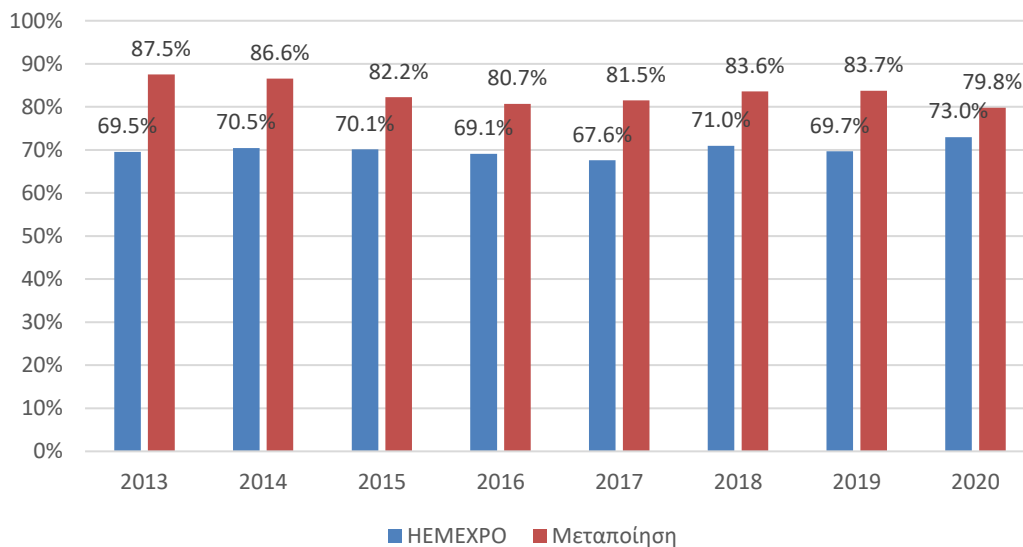

Πηγή: Data.Prisma, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Το κόστος πωληθέντων (Διάγραμμα 2.15) παραμένει σημαντικά χαμηλότερο σε σχέση με τον μέσο όρο της ελληνικής μεταποίησης, προσδίδοντας έτσι περισσότερους βαθμούς ελευθερίας στη διαμόρφωση παραγόντων που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων των επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ διεθνώς. Ο συγκεκριμένος δείκτης αυξήθηκε και το 2020 και διαμορφώθηκε στο 73,0% όταν την προηγούμενη χρονιά δεν ξεπερνούσε το 69,7%.

Το παραπάνω αποτελεί καθοριστικό σημείο για τη βιωσιμότητα και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ. Όπως αναγνωρίστηκε και σε προηγούμενη μελέτη του IOBE, ο ανταγωνισμός κυρίως από χώρες της Ασίας όπως η Κίνα και η Νότια Κορέα είναι έντονος, τόσο εξαιτίας του χαμηλότερου κόστους των συντελεστών παραγωγής όσο και από τις συνθήκες προστατευτισμού που επικρατούν κυρίως στις αγορές της Ιαπωνίας, Κίνας και Νότιας Κορέας οι οποίες ευνοούν τα τοπικά προϊόντα (στρεβλές επιδοτήσεις, δασμοί σε εισαγωγές από συγκεκριμένες χώρες, κλπ.). Είναι ευνόητο, πως περιορίζοντας το κόστος παραγωγής σε επίπεδο χαμηλότερο του μέσου όρου της μεταποίησης, αν και εφόσον αυτό γίνεται χωρίς να επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, ή παρέχοντας μακρύτερες περιόδους πίστωσης σε πελάτες μπορεί να δημιουργηθεί ο απαραίτητος χώρος για τη βελτίωση του επιπέδου ανταγωνιστικότητας των εν λόγω προϊόντων και υπηρεσιών.

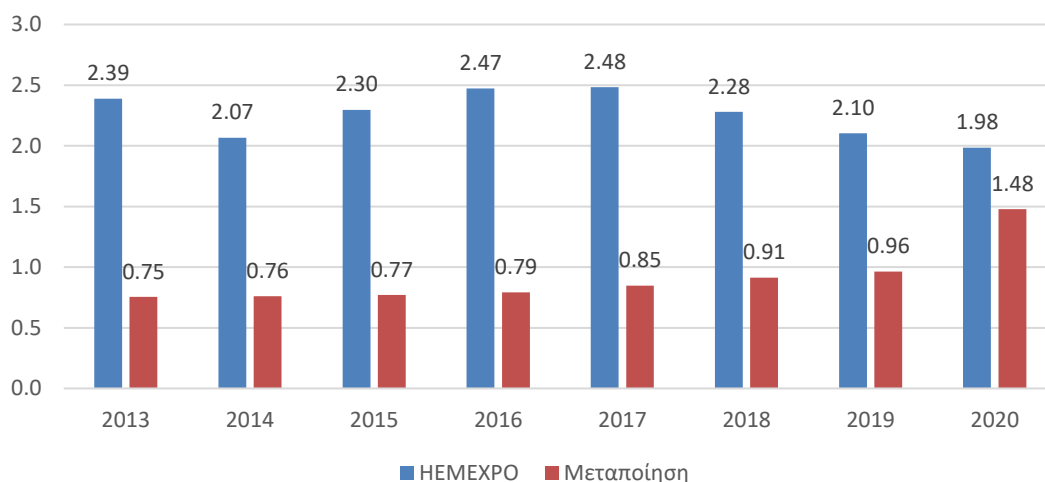
Διάγραμμα 2.15 Κόστος πωληθέντων επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ, ως ποσοστό του κύκλου εργασιών

Πηγή: Data.Prisma, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Ο δείκτης της γενικής ρευστότητας που εκτιμά την ικανότητα των επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις τους, βρίσκεται καθ' όλη την περίοδο μελέτης σε υψηλότερα επίπεδα από το μέσο όρο της Μεταποίησης. Ωστόσο, την περίοδο 2019-2020, ο δείκτης περιορίστηκε κυρίως εξαιτίας της σημαντικής αύξησης των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων. Από την άλλη μεριά, η μείωση των αντίστοιχων υποχρεώσεων της Μεταποίησης βελτίωσε το συγκεκριμένο δείκτη, περιορίζοντας τη διαφορά με τις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ.

Διάγραμμα 2.16 Δείκτης Γενικής Ρευστότητας, επιχειρήσεις ΗΜΕΧΡΟ και Μεταποίηση

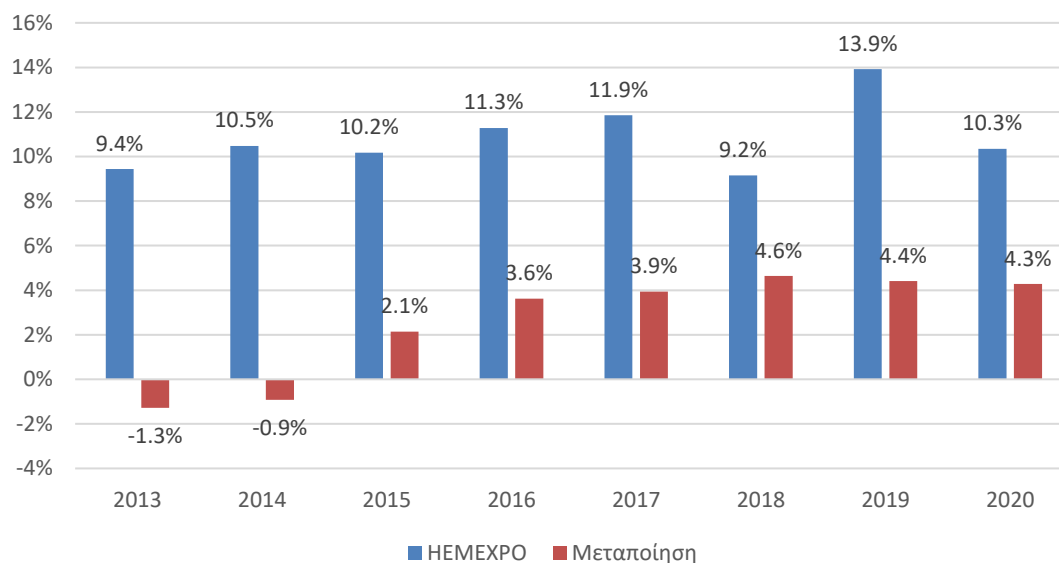
Πηγή: Data.Prisma, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Προχωρώντας στην ανάλυση αποδοτικότητας των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ, το προφύρων περιθώριο κέρδους παραμένει σημαντικά υψηλότερο από το μέσο όρο της

μεταποίησης (Διάγραμμα 2.17), αυξάνεται κατά 13,9% το 2019 ενώ περιορίζεται κατά 9,2% το 2020.

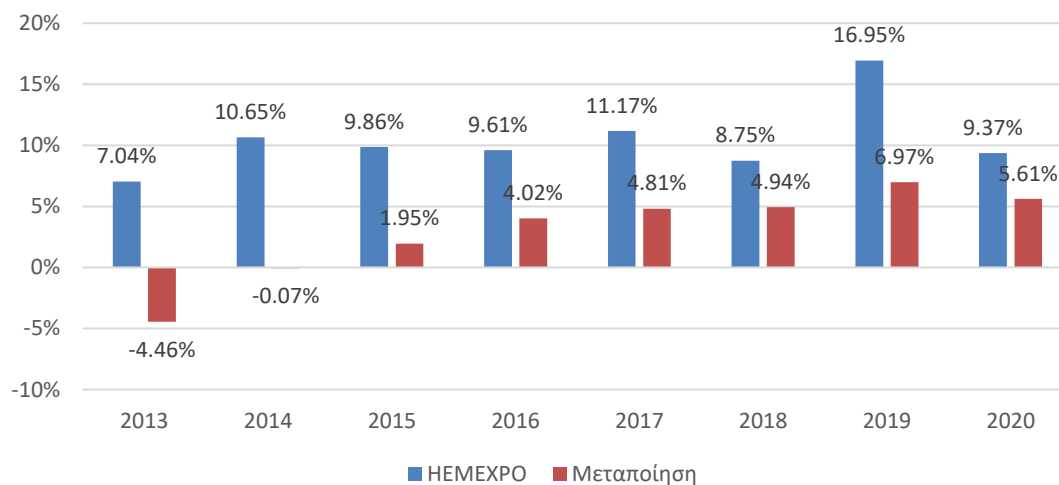
Ένας επιπλέον δείκτης που σχετίζεται με την κερδοφόρα δυναμικότητα μιας επιχείρησης και αποτελεί ένδειξη πραγματοποίησης ικανοποιητικού αποτελέσματος από τη χρήση του μετοχικού κεφαλαίου είναι η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων. Ο εν λόγω δείκτης (καθαρά κέρδη/ιδία κεφάλαια) για τις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ αυξάνεται μέχρι και το 2019 και διαμορφώνεται στο 16,9%, ενώ το 2020 συρρικνώνεται στο 10,3% (Διάγραμμα 2.18). Σε κάθε περίπτωση, ο δείκτης παραμένει σε υψηλότερο επίπεδο από αυτόν της μεταποίησης, ο οποίος εμφανίζει τάσεις σταθεροποίησης το διάστημα 2017-2020.

Διάγραμμα 2.17 Περιθώριο κέρδους προ φόρων, επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ και Μεταποίηση

Πηγή: Data.Prisma, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 2.18 Δείκτης Αποδοτικότητας Ίδιων Κεφαλαίων (ROE), σύγκριση μεταξύ επιχειρήσεων ΗΜΕΧΡΟ και Μεταποίησης

Πηγή: Data.Prisma, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

2.4 Συμπεράσματα

Η ανοδική πορεία των περισσότερων μεγεθών και αριθμοδεικτών των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ ανακόπτεται το 2020, εξαιτίας της επίδρασης της πανδημίας του COVID-19 τόσο στην ελληνική όσο και στην παγκόσμια οικονομία. Ωστόσο, φαίνεται πως η μείωση στα περισσότερα μεγέθη συγκρατήθηκε με αποτέλεσμα αυτά να βρεθούν σε επίπεδα ελαφρώς υψηλότερα από αυτά του 2018.

Στα βασικά μεγέθη των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ και εξαιτίας της πίεσης του 2020, ο κύκλος εργασιών περιορίσθηκε κατά 9,8% και διαμορφώθηκε στα €340 εκατ., με το μεγαλύτερο τμήμα του να έχει προέλθει από πωλήσεις στις Υδάτινες Μεταφορές (ναυτιλία και σχετικοί υποκλάδοι). Παρά τη μείωση στις εξαγωγές σε σχέση με το παρελθόν, οι επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ συνεχίζουν να θεωρούνται ως εξαιρετικά εξωστρεφείς, καθώς περίπου το 42% των πωλήσεών τους διοχετεύεται στη διεθνή αγορά. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ συνέχισαν και το 2020 την υλοποίηση προγράμματος επενδύσεων που αφορά κυρίως αγορές σε πάγιο εξοπλισμό, κυρίως με ξένους πόρους (δανεισμός). Ωστόσο, φαίνεται πως η ένταση επενδύσεων βρίσκεται σημαντικά χαμηλότερα τόσο από την ελληνική όσο και την ευρωπαϊκή μεταποίηση.

Η αύξηση της απασχόλησης στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου μελέτης και το 2020 ξεπερνά τα 1,95 χιλ. άτομα, ενώ οι περισσότερες επιχειρήσεις στοχεύουν σε περαιτέρω προσλήψεις τα επόμενα χρόνια.

Συνολικά, η κερδοφορία των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ παραμένει ενισχυμένη, με τους επιμέρους αριθμοδείκτες να την κατατάσσουν σε σημεία αρκετά υψηλότερα από τον μέσο όρο της ελληνικής μεταποίησης.

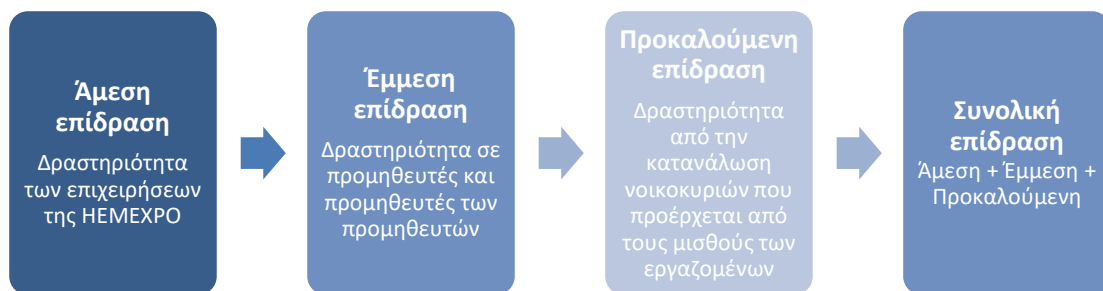

3. Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΗΜΕΧΡΟ

3.1 Εισαγωγή

Η επίδραση της οικονομικής δραστηριότητας ενός κλάδου ή μιας ομάδας επιχειρήσεων αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την εξέταση της ευρύτερης συνεισφοράς στην ελληνική οικονομία. Η συνεισφορά στην οικονομία μελετάται ως προς τα πιο σημαντικά οικονομικά σημαντικά μεγέθη, όπως ΑΕΠ, προστιθέμενη αξία, θέσεις εργασίας, έσοδα δημοσίου, κλπ. Τα εν λόγω μεγέθη εξετάζονται σε τρεις διαστάσεις οικονομικής επίδρασης, την άμεση, την έμμεση και την προκαλούμενη. Άμεση επίδραση ορίζεται εκείνη που εμπλέκεται άμεσα με την οικονομική δραστηριότητα του κλάδου/της επιχειρηματικής μονάδας. Έμμεση επίδραση δημιουργείται από τις οικονομικές συναλλαγές με τους προμηθευτές, ενώ η προκαλούμενη προκύπτει ως αποτέλεσμα της δαπάνης των εισοδημάτων των νοικοκυριών που δημιουργείται άμεσα και έμμεσα από τη δραστηριότητα του κλάδου. Τέλος, η συνολική επίδραση είναι το άθροισμα της άμεσης, έμμεσης και προκαλούμενης επίδρασης.

Διάγραμμα 3.1 Η μεθοδολογία της εκτίμησης της οικονομικής επίδρασης των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Υπόδειγμα εισροών/εκροών, IOBE

Στην περίπτωση της ΗΜΕΧΡΟ, ο αντίκτυπος στην ελληνική οικονομία λαμβάνει υπόψη την δραστηριότητα των επιχειρήσεων-μελών, καθώς και τις λειτουργικές και επενδυτικές τους δαπάνες για εγχώρια αγαθά για το έτη 2019-2020, ενώ μελετάται πώς τα παραπάνω επηρεάζουν το σύνολο της οικονομίας. Εκτιμώνται οι απώλειες των οικονομικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας σε περίπτωση που οι εταιρείες της ΗΜΕΧΡΟ έπαυαν τη δραστηριότητα τους. Οι άμεσες και πολλαπλασιαστικές επιδράσεις (έμμεσες και προκαλούμενες) υπολογίζονται με το υπόδειγμα εισροών-εκροών που έχει αναπτύξει το IOBE για την ελληνική οικονομία, το οποίο λαμβάνει υπόψη τις αλληλεξαρτήσεις των κλάδων της οικονομίας που προκύπτουν από τη λειτουργία των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ. Μπορεί μεν το μεγαλύτερο μέρος του παραγόμενου προϊόντος να απευθύνεται στον κλάδο των Υδάτινων Μεταφορών, ωστόσο οι περισσότερες επιχειρήσεις προμηθεύουν αγαθά και υπηρεσίες και σε άλλους κλάδους. Για αυτόν τον λόγο, αλλά και για λόγους σύγκρισης με τα

αποτελέσματα της μελέτης του 2020, κρίθηκε σκόπιμο να εκτιμηθεί αφενός η επίδραση από την εξυπηρέτηση των Υδάτινων Μεταφορών ξεχωριστά, που στην Ελλάδα αφορά κυρίως την ποντοπόρο ναυτιλία και την ακτοπλοΐα, καθώς και η επίδραση στην οποία λαμβάνεται υπόψη η συνολική δραστηριότητα των εν λόγω επιχειρήσεων.

Διάγραμμα 3.2 Μεθοδολογία εκτίμησης της επίδρασης των επιχειρήσεων της HEMEXPO στην ελληνική οικονομία

Για αυτόν τον σκοπό, διεξήχθη έρευνα συλλογής ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων στις επιχειρήσεις της HEMEXPO. Στόχος της έρευνας ήταν η συλλογή στοιχείων για την αναγνώριση των σχέσεων της κάθε επιχείρησης με τους λοιπούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας της ελληνικής οικονομίας (προμηθευτές). Η ανάλυση χρησιμοποιεί τα οικονομικά μεγέθη και τους πίνακες εισροών-εκροών για κάθε ένα από τα έτη μελέτης (2019-2020).

Ως προς την ταυτότητα της έρευνας, τελικώς στην έρευνα συμμετείχαν δεκαέξι (16) επιχειρήσεις. Για τέσσερις ακόμη επιχειρήσεις μέλη της HEMEXPO, τα ζητούμενα στοιχεία αντλήθηκαν από τη βάση δεδομένων Data.Prisma.

3.2 Εκτίμηση συμβολής στην ελληνική οικονομία από τις πωλήσεις στον κλάδο των Υδάτινων Μεταφορών

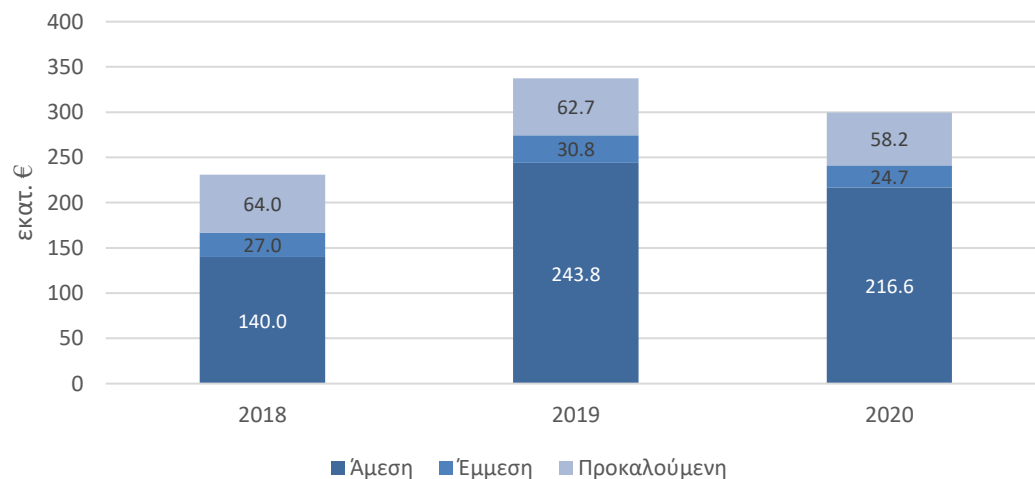
Στη συνέχεια της παρούσας ενότητας, εκτιμάται η συνεισφορά της δραστηριότητας όλων των επιχειρήσεων της HEMEXPO στην ελληνική οικονομία από τη δραστηριότητα στον κλάδο των Υδάτινων Μεταφορών (Διάγραμμα 3.3) για τα έτη 2019 και 2020. Επιπλέον, επιχειρείται σύγκριση με τα αποτελέσματα του 2018, τα οποία είχαν εκτιμηθεί με παρόμοια μεθοδολογία σε παλαιότερη μελέτη του IOBE.⁴ Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των αλληλεπιδράσεων με την ελληνική οικονομία, η δραστηριότητα των επιχειρήσεων της HEMEXPO που δημιουργείται από τις πωλήσεις στις Υδάτινες Μεταφορές το 2019 δημιούργησε ΑΕΠ €243,8 εκατ. (άμεση επίδραση), ενώ η εξυπηρέτηση της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες από τους προμηθευτές της HEMEXPO δημιούργησε επιπλέον €30,8 εκατ. (έμμεση επίδραση). Η προκαλούμενη επίδραση στο ΑΕΠ εξαιτίας της δαπάνης των νοικοκυριών που τροφοδοτείται από τους μισθούς που προσφέρονται από τις επιχειρήσεις

⁴ Κατασκευαστές ναυτιλιακού εξοπλισμού: Τάσεις, προοπτικές και συνεισφορά στην οικονομία της Ελλάδας, 2020

HEMEXPO και την αλυσίδα εφοδιασμού τους διαμορφώθηκε στα €62,7 εκατ. Συνολικά το 2019, η δραστηριότητα της HEMEXPO για την εξυπηρέτηση της ζήτησης των Υδάτινων Μεταφορών δημιούργησε ΑΕΠ €337,0 εκατ. (περίπου το 0,18% του συνολικού ΑΕΠ). Η συνολική συνεισφορά στο ΑΕΠ ήταν αυξημένη κατά 45,2% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, κυρίως εξαιτίας της σημαντικής αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας αλλά και της κερδοφορίας των επιχειρήσεων της HEMEXPO. Η παραπάνω αύξηση δεν φαίνεται να επηρέασε σημαντικά το ύψος των λειτουργικών δαπανών των επιχειρήσεων κάτι που ίσως σχετίζεται με τη χρήση των αποθεμάτων αλλά και με πιθανή βελτίωση της αποδοτικότητας των παραγωγικών διαδικασιών.

Από την άλλη μεριά, η επίδραση της μειωμένης ζήτησης εξαιτίας της πανδημίας αποτυπώνεται στην εκτίμηση του οικονομικού αποτυπώματος για το 2020. Η συνολική επίδραση από τις πωλήσεις στις Υδάτινες Μεταφορές περιορίσθηκε κατά 11,2% και διαμορφώθηκε στα €299 εκατ. (0,18% του ΑΕΠ). Αναλυτικότερα, η άμεση επίδραση διαμορφώθηκε στα €217 εκατ. έχοντας περιορισθεί κατά 11,1% σε σχέση με το 2019, ενώ μείωση κατά 19,8% καταγράφηκε και στην έμμεση επίδραση. Η προκαλούμενη επίδραση, δηλαδή η επίδραση της δαπάνης του εισοδήματος των νοικοκυριών, διαμορφώνεται σε επίπεδα χαμηλότερα από αυτά του παρελθόντος, παρά το γεγονός ότι οι υπόλοιπες επιδράσεις συγκρατήθηκαν σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά του 2018. Αυτό σχετίζεται με αλλαγές στην καταναλωτική συμπεριφορά των νοικοκυριών εξαιτίας της πανδημίας και στον γενικότερο περιορισμό της καταναλωτικής δαπάνης για εγχώρια προϊόντα την πρώτη χρονιά της πανδημίας.

Διάγραμμα 3.3 Συνεισφορά στο ΑΕΠ, λόγω των πωλήσεων της HEMEXPO στις Υδάτινες Μεταφορές, 2018-2020

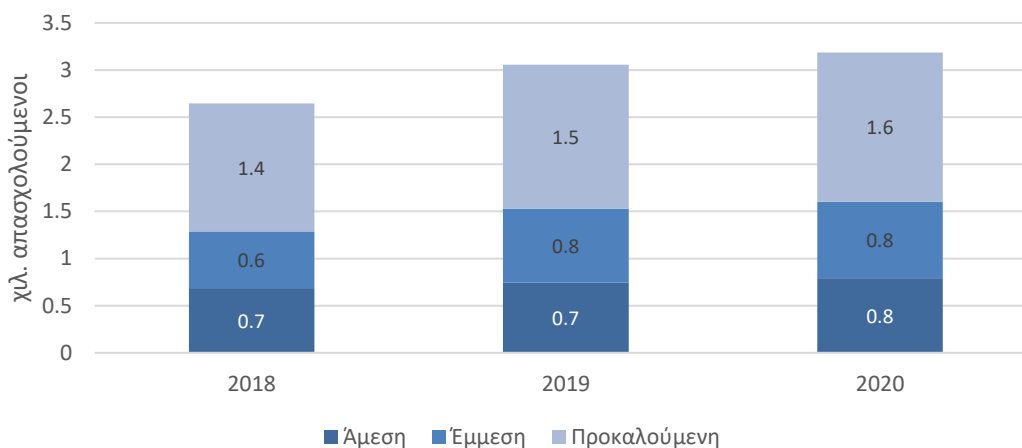
Πηγή: HEMEXPO, ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις IOBE

Ο αντίκτυπος στην απασχόληση από τη δραστηριοποίηση στις Υδάτινες Μεταφορές αυξήθηκε κατά 19,2% το 2019 και κατά 3,2% το 2020, και διαμορφώθηκε στις 3,1 χιλ. και 3,2 χιλ. θέσεις εργασίας αντίστοιχα. Η παραπάνω αύξηση συνδέεται τόσο με τις προσδοκίες των επιχειρήσεων για περιορισμένες απώλειες κατά τη διάρκεια της πανδημίας όσο και στην

εφαρμογή των προγραμμάτων προστασίας και ενίσχυσης της απασχόλησης. (Διάγραμμα 3.4).

Αναλυτικότερα, η δραστηριότητα από τις Υδάτινες Μεταφορές το 2019 υποστήριξε 686 θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης (άμεση επίδραση), περίπου 786 θέσεις κατά μήκος αλυσίδας εφοδιασμού των επιχειρήσεων της HEMEXPO (έμμεση επίδραση), καθώς και 1,5 χιλ. θέσεις εργασίας από την εξυπηρέτηση της ζήτησης των νοικοκυριών που τροφοδοτείται από τους μισθούς που προσφέρονται από τις επιχειρήσεις HEMEXPO και την αλυσίδα εφοδιασμού τους (προκαλούμενη επίδραση). Το 2020 η δραστηριότητα των επιχειρήσεων της HEMEXPO στις Υδάτινες Μεταφορές εκτιμάται ότι δημιούργησε άμεσα 792 θέσεις εργασίας. Η εξυπηρέτηση της ζήτησής των επιχειρήσεων της HEMEXPO για εισροές δημιούργησε περίπου 811 θέσεις εργασίας (έμμεση επίδραση), ενώ δημιουργήθηκαν επιπλέον 1,6 χιλ. θέσεις εργασίας από την εξυπηρέτηση της ζήτησης των νοικοκυριών.

Διάγραμμα 3.4 Συνεισφορά στην απασχόληση από τις πωλήσεις της HEMEXPO στις Υδάτινες Μεταφορές, 2018-2020

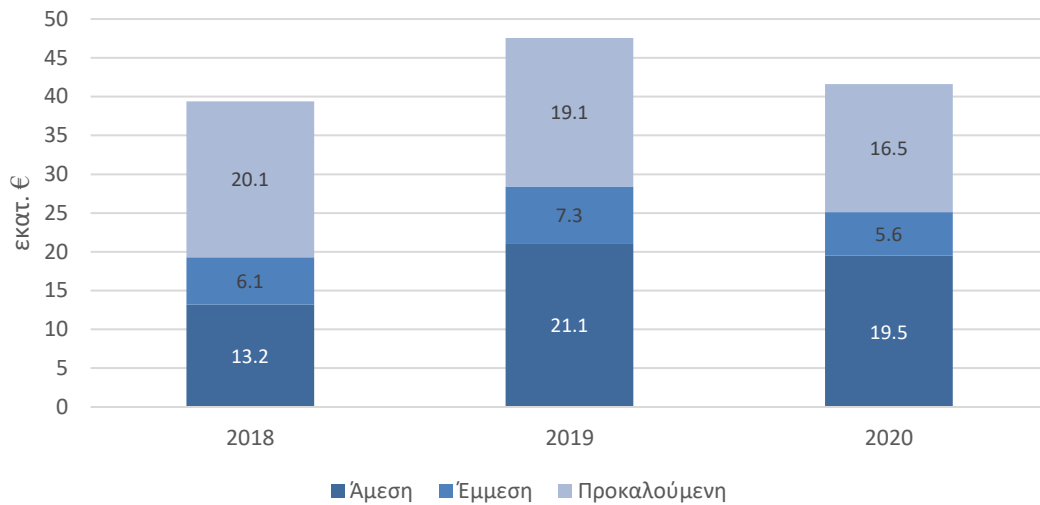

Πηγή: HEMEXPO, ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις IOBE

Η λειτουργία των επιχειρήσεων της HEMEXPO συνεισφέρει στα έσοδα του δημοσίου μέσα από φόρους και εργοδοτικές εισφορές. Η συνολική συνεισφορά των επιχειρήσεων στα έσοδα του δημοσίου από τη δραστηριοποίησή τους στις Υδάτινες Μεταφορές ενισχύθηκε το 2019 κατά 20,5% σε ετήσια βάση, ενώ το 2020 περιορίστηκε κατά 12,5%.

Ειδικότερα, το 2019 η άμεση επίδραση στα έσοδα του δημοσίου διαμορφώθηκε στα €21,1 εκατ., ενώ η συνεισφορά της δραστηριότητας κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού των επιχειρήσεων της HEMEXPO (έμμεση επίδραση) ξεπέρασε τα €7,3 εκατ. Τέλος, η δαπάνη των νοικοκυριών δημιούργησε €19,3 εκατ. έσοδα για το δημόσιο (προκαλούμενη επίδραση). Αντίστοιχα, το 2020 η άμεση επίδραση μειώθηκε στα €19,5 εκατ., η έμμεση στα €5,6 εκατ. και η προκαλούμενη στα €16,5 εκατ.

Διάγραμμα 3.5 Συνεισφορά στα έσοδα για το δημόσιο, από τις πωλήσεις της HEMEXPO στις Υδάτινες Μεταφορές, 2018-2020

Πηγή: HEMEXPO, ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις IOBE

3.3 Εκτίμηση συμβολής στην ελληνική οικονομία από το σύνολο της δραστηριότητας των επιχειρήσεων της HEMEXPO

Για το 2019, η άμεση επίδραση των επιχειρήσεων της HEMEXPO από το σύνολο της δραστηριότητας τους (συνολικές πωλήσεις προς όλους τους κλάδους) εκτιμήθηκε στα €662 εκατ., ενώ περίπου €301 εκατ. δημιουργήθηκαν λόγω της δραστηριότητας κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού των επιχειρήσεων της HEMEXPO. Η επίδραση από τη δαπάνη μισθών των νοικοκυριών ανήλθε στα €391 εκατ. (προκαλούμενη επίδραση). Κατ' επέκταση, η συνολική επίδραση ανέρχεται στα €1,35 δισεκ. (ή περίπου 0,74% του ελληνικού ΑΕΠ για το 2019), σημειώνοντας μείωση κατά 5,2% σε σχέση με το 2018. Η παραπάνω μείωση οφείλεται στη μείωση των έμμεσων και προκαλούμενων επιδράσεων το 2019.

Επιπλέον, το 2020 η συνολική επίδραση των επιχειρήσεων της HEMEXPO στο ΑΕΠ διαμορφώθηκε σε €1,32 δισεκ. Μπορεί η συνολική επίδραση να περιορίστηκε κατά 2,5% σε σχέση με το 2019 σε απόλυτα μεγέθη, ωστόσο η μείωση του ΑΕΠ συγκράτησε τον συνολικό αντίκτυπο των επιχειρήσεων της HEMEXPO στο 0,8% της ελληνικής οικονομίας.

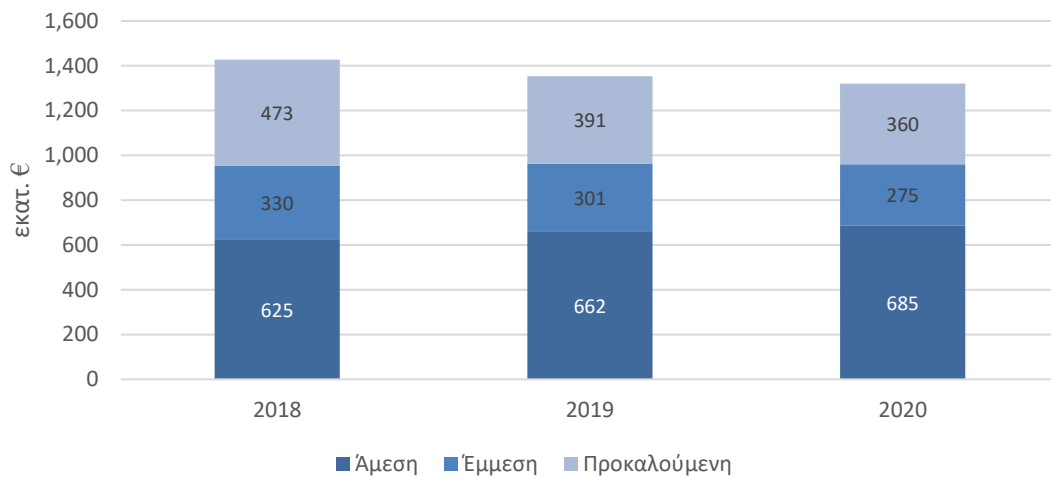
Αναλυτικότερα, το 2020 η άμεση επίδραση στην ελληνική οικονομία αυξήθηκε κατά 3,6% καταδεικνύοντας υψηλά επίπεδα ανθεκτικότητας των επιχειρήσεων της HEMEXPO και ειδικότερα αυτών που δραστηριοποιούνται και σε κλάδους εκτός των Υδάτινων Μεταφορών. Ο περιορισμός του συνολικού αποτυπώματος οφείλεται κυρίως στη σημαντική συρρίκνωση της προκαλούμενης επίδρασης (-8,0% σε σχέση με το 2019), η οποία συνδέεται με τη δραματική αλλαγή της διάρθρωσης των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών με την ενίσχυση του ρόλου των εισαγόμενων προϊόντων, λόγω της υγειονομικής κρίσης καθώς και στη μείωση της έμμεσης επίδρασης (-8,6%).

Σε όρους απασχόλησης, το σύνολο της δραστηριότητας της HEMEXPO συντηρεί περίπου 20 χιλ. θέσεις εργασίας κάθε χρόνο την τελευταία τριετία (Διάγραμμα 3.7) με μικρές μεταβολές

σε ετήσια βάση. Αναλυτικότερα, το 2019 ο συνολικός αντίκτυπος στην απασχόληση περιορίζεται κατά περίπου 3,7% εξαιτίας αφενός της μείωσης των επενδυτικών δαπανών που επηρεάζουν τον άμεσο αντίκτυπο αλλά και των αλλαγών στις καταναλωτικές συνήθειες των νοικοκυριών (μείωση στις προκαλούμενες επιδράσεις κατά 4,4%). Αντίθετα, ο συνολικός αντίκτυπος στην απασχόληση το 2020 αυξάνεται κατά 1,1% κυρίως εξαιτίας της αύξησης της άμεσης (2,9%) και της προκαλούμενης επίδρασης (2,6%).

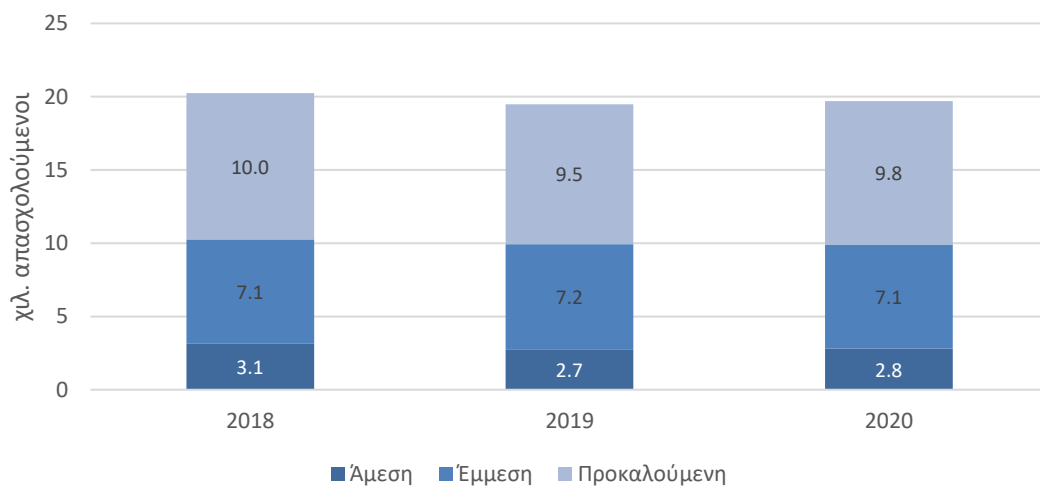
Τέλος, στα δημόσια έσοδα (Διάγραμμα 3.8), η συνολική συμβολή μειώνεται διαχρονικά, σε €226 εκατ. το 2020 από €283 εκατ. το 2018 (μείωση -10,9% και -10,4% αντίστοιχα). Η μείωση στη συνολική επίδραση οφείλεται κυρίως σε συρρίκνωση της προκαλούμενης επίδρασης από μεταβολές που σχετίζονται με την συμπεριφορά των νοικοκυριών (-14,4% το 2019, -9,1% το 2020) αλλά και σε μείωση των έμμεσων επιδράσεων (-3,6% και -19,0% αντίστοιχα).

Διάγραμμα 3.6 Συνεισφορά στο ΑΕΠ, συνολική δραστηριότητα της ΗΜΕΧΡΟ, 2018-2020

Πηγή: ΗΜΕΧΡΟ, ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις IOBE

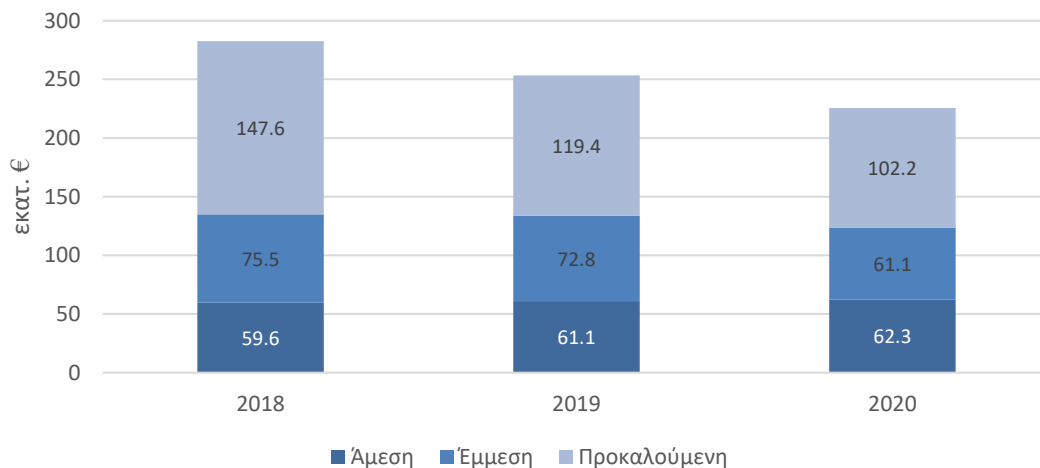
Διάγραμμα 3.7 Συνεισφορά στην απασχόληση, συνολική δραστηριότητα ΗΜΕΧΡΟ, 2018-2020

Πηγή: ΗΜΕΧΡΟ, ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις IOBE

Διάγραμμα 3.8 Συνεισφορά στα έσοδα του δημοσίου, συνολική δραστηριότητα ΗΜΕΧΡΟ, 2018-2020

Πηγή: ΗΜΕΧΡΟ, ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις ΙΟΒΕ

3.4 Συμπεράσματα

Συνυπολογίζοντας τις αλληλεπιδράσεις των κλάδων της ελληνικής οικονομίας, η συμβολή των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ από τις πωλήσεις στις Υδάτινες Μεταφορές στα κύρια οικονομικά μεγέθη της χώρας πολλαπλασιάζεται με αποτέλεσμα να δημιουργείται στο σύνολο (άμεσα και έμμεσα) €337 εκατ. εγχώρια προστιθέμενη αξία το 2019 έχοντας αυξηθεί κατά 45,2% σε σχέση με το οικονομικό αποτύπωμα του 2018. Κατά την πρώτη χρονιά της πανδημίας (2020), η δραστηριότητα από τις πωλήσεις στις Υδάτινες Μεταφορές περιορίστηκε κατά 11,2% σε σχέση με το 2019 και δημιούργησε εγχώρια προστιθέμενη αξία €300 εκατ. Η συνολική συνεισφορά στην απασχόληση διαμορφώθηκε στις 3,1 χιλ. θέσεις εργασίας το 2019 και 3,2 χιλ. θέσεις το 2020, έχοντας αυξηθεί κατά 4,2% το 2019 και 15,5% το 2020 σε σχέση με το 2018, ενώ η επίδραση στα έσοδα του Δημοσίου αυξάνεται κατά €47,5 εκατ. το 2019 (ετήσια μεταβολή 20,7%) και κατά €41,6 εκατ. το 2020 (ετήσια μεταβολή -12,5%).

Όταν ληφθεί υπόψη το σύνολο της δραστηριότητας των μελών της ΗΜΕΧΡΟ, η συνολική συνεισφορά στο ελληνικό ΑΕΠ ξεπερνά το €1,35 δισεκ. το 2019 έχοντας περιοριστεί κατά 5,2% σε σχέση με το 2018. Η πανδημία περιορίζει εκ νέου τη συνολική συνεισφορά στο ΑΕΠ, η οποία το 2020 διαμορφώνεται στο €1,32 δισεκ. Αντίστοιχα, η συνεισφορά στην απασχόληση διαμορφώνεται κοντά στα επίπεδα του 2018 και συγκεκριμένα στις 19,4 χιλ. θέσεις εργασίας για το 2019 και 19,7 χιλ. για το 2020. Τέλος, η λειτουργία των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ οδήγησε σε δημιουργία δημοσίων εσόδων ύψους €253,3 εκατ. το 2019 (μείωση 10,4% αντί του 2018) και €225,7 εκατ. το 2020 (-10,9% σε σχέση με το 2019).

Πίνακας 3.1 Συνεισφορά ΗΜΕΧΡΟ από πωλήσεις Υδάτινων Μεταφορών και σύνολο δραστηριότητας στην ελληνική οικονομία

Κλάδοι και μεγέθη/Επιδράσεις	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική	Πολλαπλασιαστές
2019					
Ναυτιλία					
ΑΕΠ	244	31	63	337	1,4
Απασχόληση	742	786	1.528	3.056	4,1
Έσοδα του Δημοσίου	21	7	19	48	2,3
Σύνολο δραστηριότητας					
ΑΕΠ	662	301	391	1.354	2
Απασχόληση	2.722	7.215	9.549	19.486	7,2
Έσοδα του Δημοσίου	61	73	119	253	4,1
2020					
Ναυτιλία					
ΑΕΠ	217	25	58	300	1,4
Απασχόληση	792	811	1.582	3.184	4
Έσοδα του Δημοσίου	19	6	17	42	2,1
Σύνολο δραστηριότητας					
ΑΕΠ	685	275	360	1320	1,9
Απασχόληση	2.801	7.102	9.794	19.697	7
Έσοδα του Δημοσίου	62	61	102	226	3,6

4. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΗΜΕΧΡΟ

4.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η ανάδειξη των προοπτικών και των προκλήσεων στη διαχείριση του ανθρώπινου κεφαλαίου στις επιχειρήσεις της κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού που ανήκουν στη ΗΜΕΧΡΟ, έτσι όπως αυτές καταγράφονται στα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου, η οποία διεξήχθη με την αποστολή σχετικών ερωτηματολογίων. Η έρευνα διήρκησε από τον Ιούλιο μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2021, και αφορά στα έτη 2019-2020. Δεκαέξι από τις είκοσι επιχειρήσεις απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, ωστόσο, σε κάποιες περιπτώσεις οι απαντήσεις δεν είναι πλήρεις.

Αναλυτικά, και όσον αφορά στη δομή του ερωτηματολογίου, αυτή περιλαμβάνει βασικά στοιχεία σχετικά με το ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ. Στόχος είναι η αποτύπωση διαφόρων ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων, όπως το πλήθος των εργαζομένων, το φύλο, το επαγγελματικό και το μορφωτικό επίπεδο αυτών, καθώς και η αποτύπωση των ευρύτερων τάσεων στην απασχόληση, διαχρονικά.

Σε προηγούμενη μελέτη του IOBE, είχε αναγνωρισθεί η εντεινόμενη αδυναμία κάλυψης συγκεκριμένων θέσεων εργασίας από τις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ. Για αυτόν το λόγο, η παρούσα έρευνα στόχευσε και στην καταγραφή του κενού μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας, εστιάζοντας τόσο στην κατηγορία επαγγέλματος όπου εμφανίζονται οι κενές θέσεις όσο και σε παράγοντες που δυσχεραίνουν την εύρεση κατάλληλων απασχολούμενων για την κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας. Επιπλέον, μέσα από το ερωτηματολόγιο αναδεικνύονται ζητήματα που αφορούν στην επάρκεια δεξιοτήτων των απασχολούμενων, τυχόν ελλείψεις σε δεξιότητες καθώς και οι συγκεκριμένες κατηγορίες των δεξιοτήτων που εκλείπουν. Ακολούθως, και στο τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου γίνεται μια αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης σχετικά με τις προσπάθειες για δυναμική κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού μέσα από την παροχή ειδικών προγραμμάτων, στόχος των οποίων είναι η κάλυψη των κενών στις δεξιότητες των απασχολούμενων αλλά και η καλύτερη διασύνδεσή τους με την αγορά εργασίας. Επιπλέον, χαρτογραφείται η διασύνδεση των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ με ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα. Το ζήτημα της ύπαρξης τμημάτων Έρευνας και Ανάπτυξης καθώς και η απασχόληση ερευνητικού προσωπικού και επιστημόνων στα εν λόγω τμήματα, είτε εντός της επιχείρησης είτε εκτός, καλύπτεται στην τελευταία κατηγορία ερωτήσεων της έρευνας πεδίου.

Το κεφάλαιο περιλαμβάνει τη σύνοψη των ευρημάτων της έρευνας και τη διατύπωση προτάσεων για περαιτέρω βελτίωση θεμάτων που άπτονται στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και κατά συνέπεια στην αξιοποίηση του δυναμικού των επιχειρήσεων στην

ελληνική και παγκόσμια αγορά. Τέλος ολοκληρώνεται με την παρουσίαση δράσεων για την προσέλκυση απασχολούμενων με τις κατάλληλες δεξιότητες που απαιτούνται από τις επιχειρήσεις κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού.

4.2 Αποτελέσματα έρευνας πεδίου

4.2.1 Βασικά στοιχεία επιχείρησης

Ο μέσος αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση που συμμετείχε στην έρευνα ανήλθε στους 37 τη διετία 2019-2020, οι οποίοι καλύπτουν ως επί το πλείστον θέσεις πλήρους απασχόλησης.

Όπως σημειώθηκε και στο δεύτερο κεφάλαιο της μελέτης, η απασχόληση σημείωσε αύξηση κατά τα έτη 2019 και 2020, τόσο εξαιτίας της αύξησης της ζήτησης για ναυτιλιακό εξοπλισμό αλλά ενδεχομένως και λόγω του ειδικού προγράμματος ενίσχυσης εργασίας «ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ» που στόχευε στο μετριασμό των επιπτώσεων της πανδημίας στην αγορά εργασίας. Οι προσδοκίες των εκπροσώπων των επιχειρήσεων διακρίνονται θετικές, καθώς το 62,5% αυτών δήλωσε πως σκοπεύει να προβεί σε αύξηση του εργατικού δυναμικού την τριετία 2021-2023.

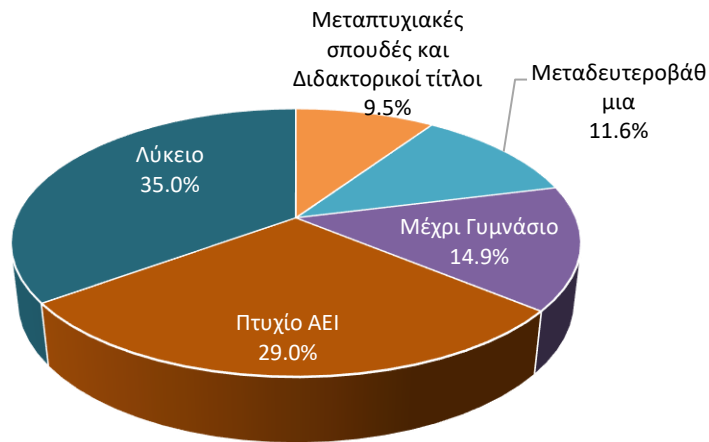
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις προοπτικές και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων παρουσιάζουν και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης. Σχεδόν 7 στους 10 απασχολούμενους είναι άνδρες, αναλογία που διατηρείται και στα δύο εξεταζόμενα έτη, ενώ σχεδόν οι μισοί απασχολούμενοι τη διετία 2019-2020 ήταν απόφοιτοι πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (49,9%, Διάγραμμα 4.1). Περίπου 1 στους 10 απασχολούμενους έχει ολοκληρώσει τη συμμετοχή σε δομή μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης⁵ λαμβάνοντας κάποια εξειδικευμένη πιστοποίηση για τεχνικά επαγγέλματα συναφή με την κατασκευή ναυτιλιακού εξοπλισμού (ενδεικτικά μηχανολογία, τεχνικοί αυτοματισμών, θερμοϋδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι, κλπ.).

Επιπλέον, σχεδόν 3 στους 10 απασχολούμενους στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ ήταν κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ, ενώ μόλις το 10% των εργαζομένων διέθετε μεταπτυχιακό ή/και διδακτορικό τίτλο, εύρημα ωστόσο που φαίνεται να είναι ήπια ενισχυμένο το 2020 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (11% έναντι 9% το 2019). Αξίζει να σημειωθεί ότι εξετάζοντας τη μορφωτική διάρθρωση του ανθρώπινου δυναμικού συγκριτικά με το μέγεθος των επιχειρήσεων, προέκυψε ότι το ποσοστό των απασχολούμενων με μεταπτυχιακά ή/και διδακτορικούς τίτλους είναι υψηλότερο σε επιχειρήσεις που έχουν μεγαλύτερο κύκλο εργασιών. Ειδικότερα οι κάτοχοι διδακτορικών τίτλων από συναφή αντικείμενα (π.χ. μηχανικοί, ναυπηγοί και λουπά) είναι σε θέση να βελτιώσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα της παραγωγικής διαδικασίας και της διαχείρισης των εν λόγω

⁵ Πρόκειται για Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), Δημόσια και τα Ιδιωτικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΔΙΕΚ και ΙΠΕΚ), Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης του ΟΑΕΔ (ΙΕΚ του ΟΑΕΔ), Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης Ειδικής Αγωγής (ΔΙΕΚ Ειδικής Αγωγής), Δημόσιες Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΔΣΕΚ) και λουπά.

επιχειρήσεων, κάτι που βελτιώνει σημαντικά την ανταγωνιστικότητα των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών σε διεθνές επίπεδο.

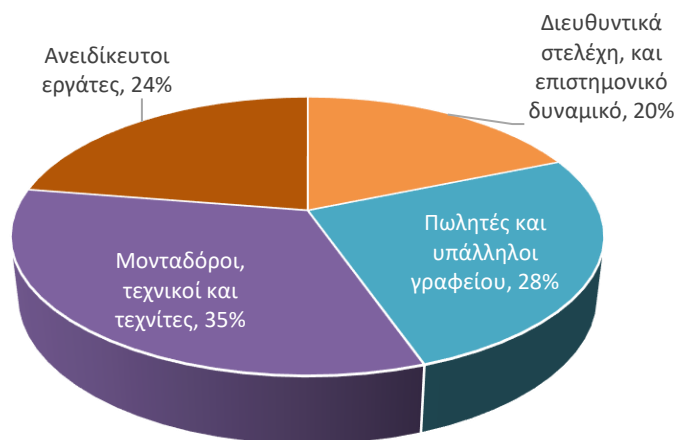
Διάγραμμα 4.1: Μορφωτικό επίπεδο απασχολούμενων της ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατανομή των απασχολούμενων στις διάφορες κατηγορίες επαγγελματικών θέσεων τη διετία 2019-2020. Η πλειοψηφία (59% των απασχολούμενων) εργάζονται σε παραγωγικές θέσεις και συγκεκριμένα ως τεχνικοί, τεχνίτες και χειριστές μηχανημάτων (Διάγραμμα 4.2). Αναλυτικότερα, το 35% του εργατικού δυναμικού είναι Μονταδόροι, τεχνικοί και τεχνίτες, ενώ το 24% είναι Ανειδίκευτοι εργάτες. Οι Πωλητές και υπάλληλοι γραφείου αποτελούν το 28% των απασχολούμενων των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα, ενώ ένας στους πέντε απασχολούμενους είναι Διευθυντικό στέλεχος ή ανήκει στο επιστημονικό προσωπικό. Επισημαίνεται ότι η εν λόγω κατανομή των εργαζομένων ανά επαγγελματική θέση δεν μεταβάλλεται και στα δύο εξεταζόμενα έτη της μελέτης.

Διάγραμμα 4.2: Επαγγελματική θέση απασχολούμενων στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

4.2.2 Κάλυψη κενών θέσεων εργασίας

Την περίοδο 2019-2020, περίπου οι μισές εκ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα (44,4%) αντιμετώπισαν προβλήματα κάλυψης κενών θέσεων εργασίας που αφορούν κυρίως στην κάλυψη ειδικοτήτων σχετικών με τα βασικά τμήματα της παραγωγικής διαδικασίας και εγκατάστασης εξοπλισμού (Διάγραμμα 4.3). Η αναντιστοιχία προσφοράς και ζήτησης εργασίας συναντάται σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, όπου η κατασκευή ναυτιλιακού εξοπλισμού έχει σημαντική παρουσία (BALance Technology Consulting GmbH, 2017).

Αναλυτικότερα, το 22% των επιχειρήσεων αναγνώρισαν δυσκολίες στην κάλυψη των θέσεων για Χειριστές μηχανημάτων. Ίδιου επιπέδου δυσκολίες αναγνωρίζονται και στην κάλυψη θέσεων Πωλητών (18,5%) καθώς και στα Ανώτερα στελέχη διοίκησης (18,5%). Το 14,8% των επιχειρήσεων ανέφερε δυσκολίες στην πρόσληψη Ειδικευμένων τεχνιτών-τεχνικών, ενώ τέλος, δυσκολίες στην κάλυψη θέσεων εργασίας για Ανειδίκευτο προσωπικό αντιμετώπισε το 7,4% των επιχειρήσεων.

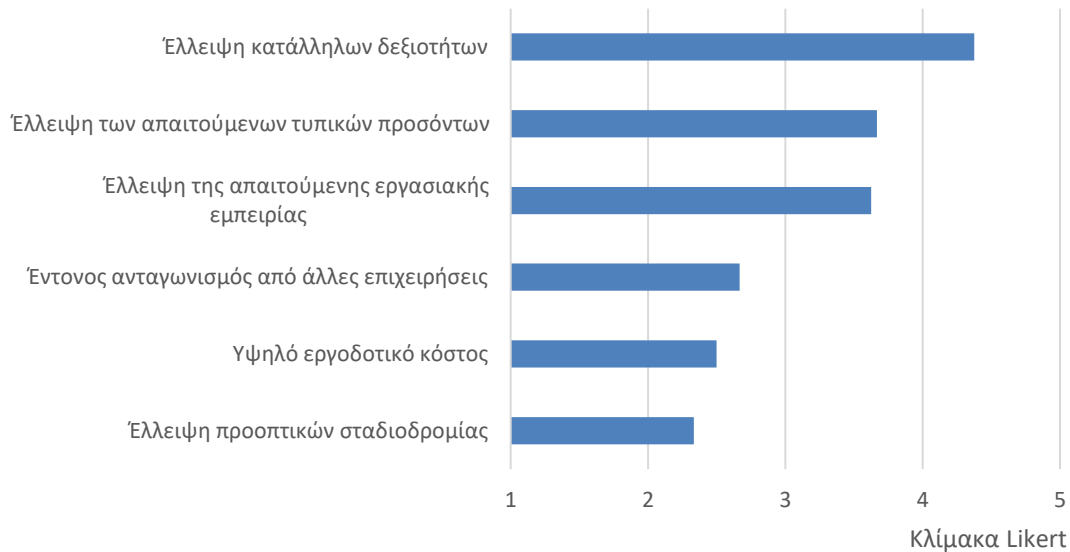
Διάγραμμα 4.3: Επαγγελματικές κατηγορίες με κενές θέσεις εργασίας

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Βασικό εμπόδιο για την κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας αναγνωρίζεται από σχεδόν όλες τις επιχειρήσεις η έλλειψη κατάλληλων δεξιοτήτων, ενώ οι μισές εξ αυτών δήλωσαν ότι σημαντικά εμπόδια αποτελούν η έλλειψη απαιτούμενων τυπικών προσόντων, καθώς και η απαιτούμενη εργασιακή εμπειρία (Διάγραμμα 4.4). Από την άλλη μεριά, μόλις το 1/3 των συγκεκριμένων επιχειρήσεων δήλωσε ότι το υψηλό εργοδοτικό κόστος αποτελεί μεν εμπόδιο για την κάλυψη θέσεων εργασίας, αλλά σε μέτριο βαθμό.

Διάγραμμα 4.4: Κύριες δυσκολίες για την κάλυψη κενών θέσεων εργασίας

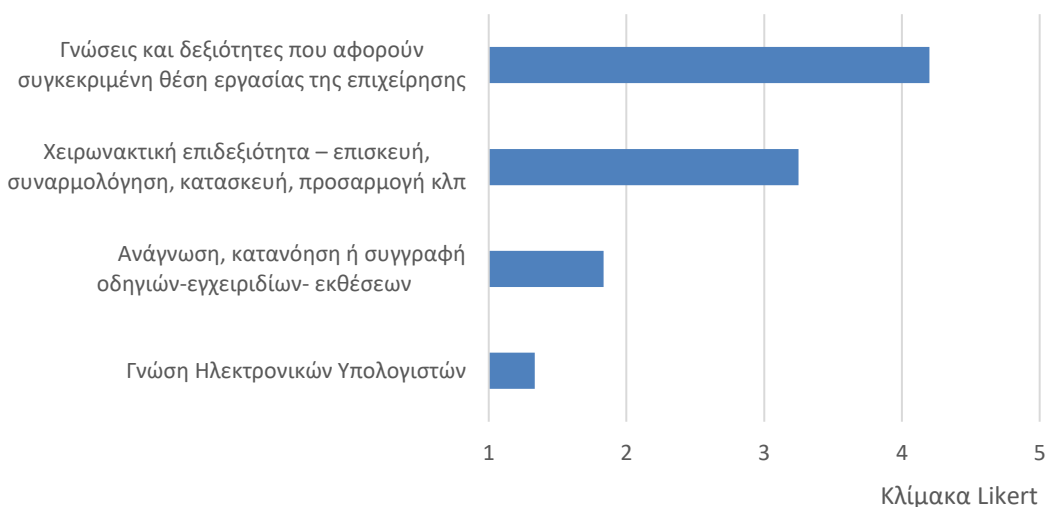

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Σημ: Κλίμακα Likert 1 έως 5, όπου 1=Καθόλου έως 5=Σε μεγάλο βαθμό

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ποιοτική καταγραφή εκείνων των συγκεκριμένων δεξιοτήτων που διευρύνουν το κενό μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας. Για τις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ η απουσία εξειδικευμένων γνώσεων σχετικές με την ίδια τη θέση εργασίας είναι δεξιότητες που λείπουν σε πολύ μεγάλο βαθμό (4.2 στην πενταβάθμια κλίμακα likert). Ακολουθεί η χειρωνακτική επιδεξιότητα και ικανότητες για συναρμολόγηση (Διάγραμμα 4.5). Σε μικρότερο βαθμό εντοπίζονται ελλείψεις που αφορούν στην ανάγνωση και την κατανόηση τεχνικών εγχειριδίων, ενώ ακόμα και ακόμα σε μικρότερο βαθμό δεξιότητες που σχετίζονται με τη γνώση ηλεκτρονικών υπολογιστών (1.3 στην κλίμακα likert).

Διάγραμμα 4.5: Δεξιότητες σε έλλειψη για την κάλυψη κενών θέσεων

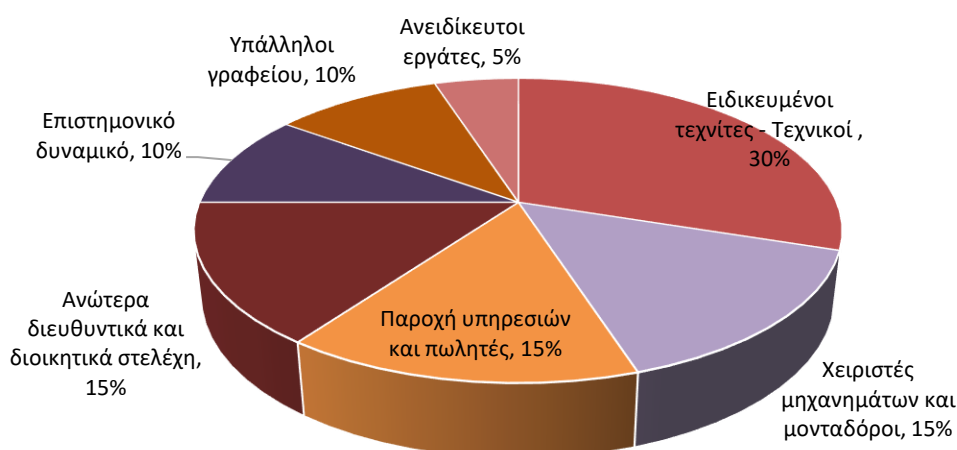

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Σημ: Κλίμακα Likert 1 έως 5, όπου 1=Καθόλου έως 5=Σε μεγάλο βαθμό

Από την άλλη μεριά, η έλλειψη στις δεξιότητες δεν αφορά μόνο στο κενό μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας, αλλά και τους υφιστάμενους εργαζόμενους των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ, καθώς σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις δήλωσαν ότι εντοπίζουν ελλείψεις γνώσεων και δεξιοτήτων στο εργατικό τους δυναμικό. Συνολικά, οι επαγγελματικές κατηγορίες που σχετίζονται με τα τμήματα παραγωγής των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ φαίνεται να παρουσιάζουν σημαντικές ελλείψεις ως προς τις διαθέσιμες δεξιότητες για τις μισές επιχειρήσεις του δείγματος (50,0%), με τους Ειδικευμένους τεχνίτες – τεχνικούς να είναι η κατηγορία με τις περισσότερες ελλείψεις σύμφωνα με το 30% των επιχειρήσεων. Ακολουθούν οι Χειριστές μηχανημάτων και μονταδόροι, οι απασχολούμενοι στην παροχή Υπηρεσιών και τα Ανώτερα διευθυντικά στελέχη καθώς για κάθε μια από τις παραπάνω κατηγορίες το 15% των επιχειρήσεων αναγνωρίζει σημαντικά κενά σε δεξιότητες. (Διάγραμμα 4.6).

Διάγραμμα 4.6: Επαγγελματικές κατηγορίες εργαζομένων στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ που κατέχουν την 1^η θέση ως προς τις ελλείψεις σε δεξιότητες

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα ΙΟΒΕ

Σημ: * Ποσοστό απαντήσεων

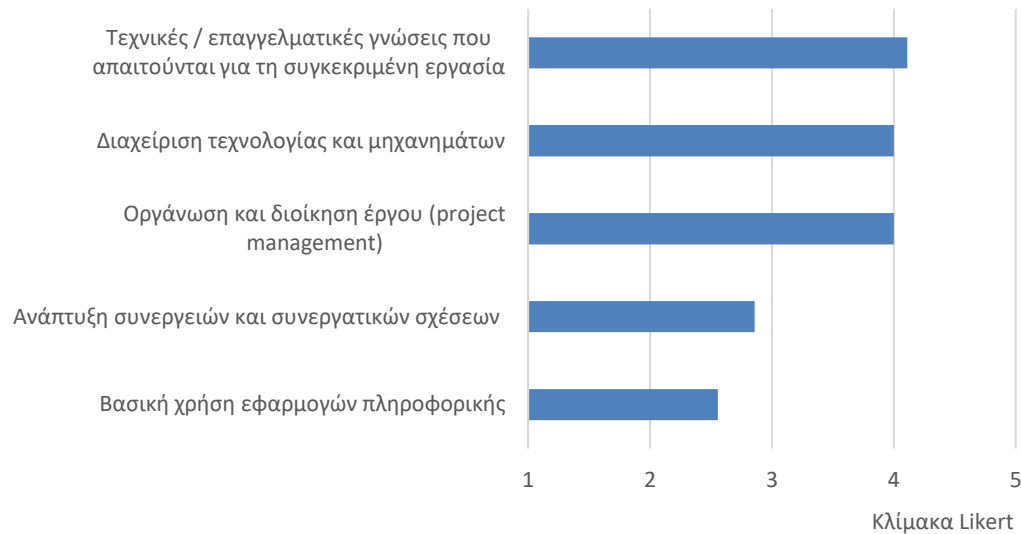
Αναζητώντας περισσότερα σχετικά στοιχεία, οι επιχειρήσεις δήλωσαν ότι οι δεξιότητες που λείπουν από τις επαγγελματικές κατηγορίες που καταλαμβάνουν την πρώτη θέση σε ελλείψεις αφορούν σε μεγάλο βαθμό τις τεχνικές και επαγγελματικές γνώσεις του ίδιου του επαγγέλματος, τη διαχείριση τεχνολογίας και μηχανημάτων καθώς και στην οργάνωση έργου (απάντηση 4 στην κλίμακα Likert) (

Διάγραμμα 4.7). Λιγότερο έντονες αλλά υπαρκτές είναι οι ελλείψεις στην ικανότητα ανάπτυξης συνεργειών και συνεργασιών, δεξιότητα που κρίνεται εξαιρετικά απαραίτητη για τη συνεργασία ειδικά με τους κλάδους των Υδάτινων Μεταφορών και την ελληνόκτητη ναυτιλία. Τέλος, περίπου στη μέση της κλίμακας Likert βρίσκονται οι δεξιότητες σχετικά με

τη χρήση εφαρμογών πληροφορικής, κάτι που ίσως δημιουργεί χώρο για ενίσχυση της μετεκπαίδευση των εργαζομένων σε σχετικά θέματα.

Διάγραμμα 4.7: Δεξιότητες σε έλλειψη στην επαγγελματική κατηγορία 1η θέση σε ελλείψεις

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Σημ: Κλίμακα Likert 1 έως 5, όπου 1=Καθόλου έως 5=Σε μεγάλο βαθμό

4.2.3 Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Έχοντας αναγνωρίσει τις ανάγκες για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των απασχολούμενων, το 75% των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ ήδη συμμετέχει σε προγράμματα κατάρτισης και βελτίωσης δεξιοτήτων. Αντίστοιχα, το 64% των βιομηχανικών επιχειρήσεων στη χώρα πραγματοποιεί προγράμματα επανεκπαίδευσης ή/και ενίσχυση δεξιοτήτων των εργαζομένων. Ωστόσο, μόλις το 30% της συνολικής απασχόλησης της ΗΜΕΧΡΟ συμμετέχει σε τέτοια προγράμματα, τα οποία για το 91,7% των επιχειρήσεων χρηματοδοτούνται από ίδιους πόρους. Περίπου οι μισές επιχειρήσεις επωφελούνται από εθνικά και ευρωπαϊκά χρηματοδοτούμενα προγράμματα κατάρτισης όπως είναι το ΛΑΕΚ. Τα προγράμματα κατάρτισης εργαζομένων υλοποιούνται είτε εντός της επιχείρησης (π.χ. e-learning, mentoring, coaching) είτε εκτός (π.χ. από εξωτερικούς εκπαιδευτές, από ιδιωτικούς συμβούλους, σε Κέντρα Δια Βίου Μάθησης). Επιπλέον των παραπάνω, το 41,7% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι επιδοτεί τη συμμετοχή των υπαλλήλων σε μεταπτυχιακά προγράμματα εκπαίδευσης.

Από την άλλη, οι επιχειρήσεις που δήλωσαν ότι δεν συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης ανέφεραν ότι τα προγράμματα δεν είναι κατάλληλα για να καλύψουν τις ανάγκες τους, ενώ η έλλειψη χρόνου για την αποτελεσματική οργάνωση κατάλληλων προγραμμάτων κατάρτισης αποτελεί βασικό εμπόδιο για την υλοποίηση αυτών. Στην παραπάνω βάση, η ΗΜΕΧΡΟ έχει προβεί σε δράσεις συνεργασίας με εξειδικευμένους συνεργάτες για το σχεδιασμό συγκεκριμένων προγραμμάτων/σεμιναρίων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση

συγκεκριμένων οριζόντιων θεμάτων που οι επιχειρήσεις καλούνται να αντιμετωπίσουν (βλ. Πλαίσιο 4.1).

Πλαίσιο 4.1 Δράσεις περαιτέρω κατάρτισης που διοργανώνονται από τη ΗΕΜΕΧΡΟ

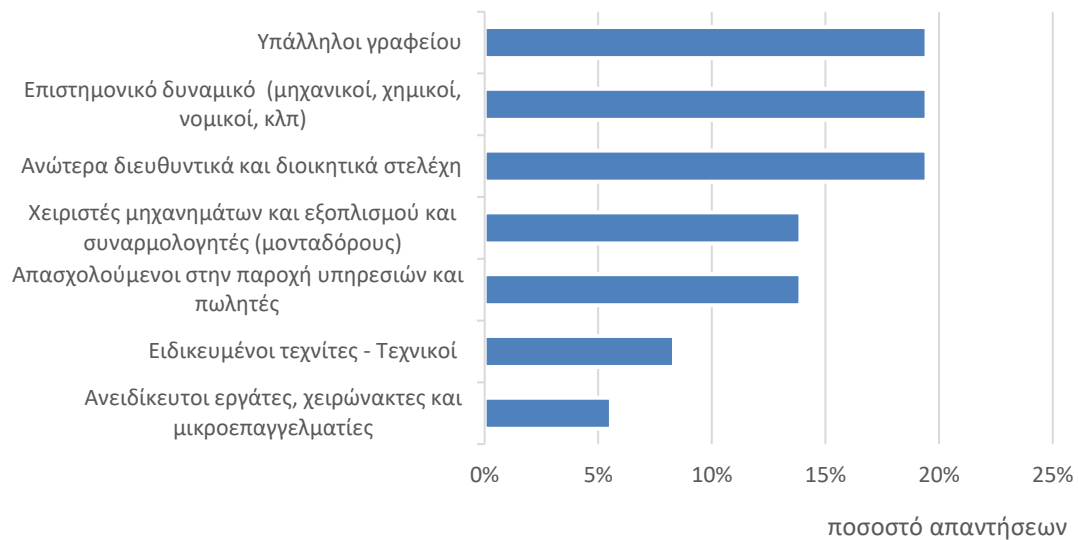
Η ΗΕΜΕΧΡΟ σχεδιάζει και διοργανώνει προγράμματα κατάρτισης που αφορούν διάφορες θεματικές και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις/μέλη της. Τον Νοέμβριο του 2019 διοργανώθηκε πρόγραμμα κατάρτισης 20 ωρών με θέμα «Understanding Digital Transformation: Navigating the Waves of Disruptive Innovation» στο οποίο συμμετείχαν 18 από τα μέλη της. Οι θεματικές που κάλυψε το πρόγραμμα ήταν σχετικές με θέματα στρατηγικής, διαχείρισης έργων με τη βοήθεια των σύγχρονων τεχνολογικών λύσεων ψηφιακής μετάβασης.

Επιπλέον, η συνεργασία της ΗΕΜΕΧΡΟ με το Alba Graduate Business School που ξεκίνησε το 2019 είχε ως αποτέλεσμα τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός προγράμματος MBA για τα στελέχη των επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ. Το πρόγραμμα έτρεξε το ακαδημαϊκό έτος 2020-2021 και τα πρώτα 25 στελέχη των επιχειρήσεων της ΗΕΜΕΧΡΟ αποφοίτησαν τον Νοέμβριο του 2021. Τα δίδακτρα καλύφθηκαν από τις επιχειρήσεις. Κατά τη διάρκεια συγγραφής της παρούσας μελέτης εξετάζεται η συνέχιση του προγράμματος για το ακαδημαϊκό έτος 2022-2023.

Τα προγράμματα κατάρτισης στα οποία έχουν μέχρι στιγμής συμμετάσχει οι επιχειρήσεις της ΗΕΜΕΧΡΟ αφορούν κυρίως σε υπάλληλους γραφείου, σε επιστημονικό δυναμικό, σε ανώτερα διευθυντικά στελέχη (Διάγραμμα 4.8). Μόλις το 13,8% των επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε προγράμματα δήλωσε ότι αυτά αφορούν Χειριστές μηχανημάτων ή απασχολούμενους σε Υπηρεσίες εξυπηρέτησης συνεργατών. Τέλος, το 8,3% των προγραμμάτων αφορά στους Ειδικευμένους τεχνίτες, ενώ ένα μόλις 5,5% στους Ανεπίδηκτους εργάτες. Γενικότερα, φαίνεται πως τα τεχνικά επαγγέλματα, που όπως αναφέρθηκε παραπάνω είναι αυτά με τις σημαντικότερες ελλείψεις στις δεξιότητες, συμμετέχουν λιγότερο σε προγράμματα εκπαίδευσης.

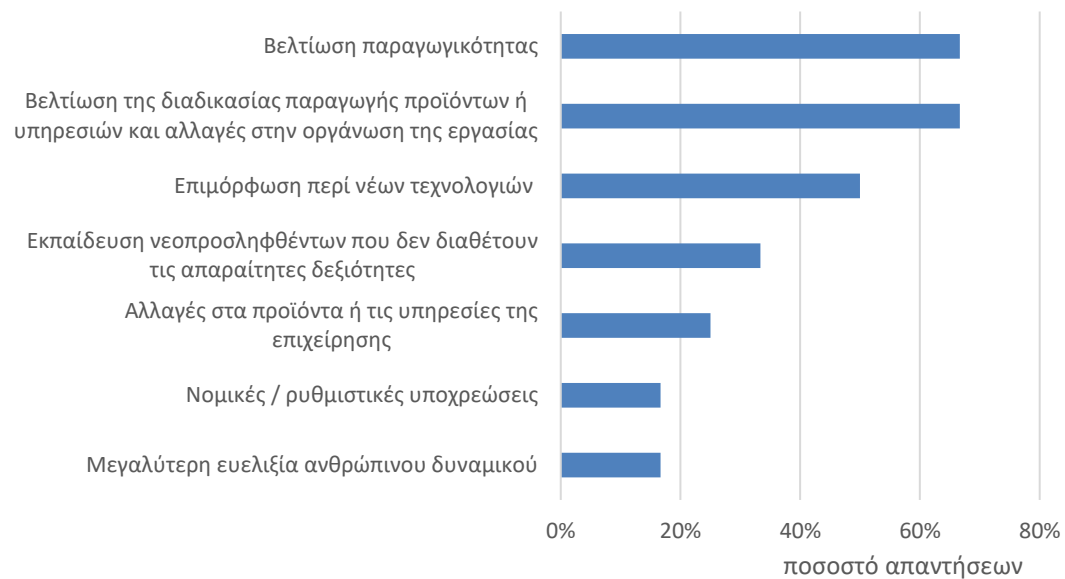
Κύριοι στόχοι των προγραμμάτων επιμόρφωσης είναι η βελτίωση της παραγωγικότητας και της διαδικασίας παραγωγής προϊόντων ή υπηρεσιών (67% των απαντήσεων, αμφότερα). Η επιμόρφωση σχετικά με νέες τεχνολογίες καθώς και η εκπαίδευση νεοπροσληφθέντων σε δεξιότητες αποτελούν ανάγκες που καλύπτονται από τα προγράμματα, σύμφωνα με το 50% και 33% των απαντήσεων, αντίστοιχα. Τέλος, μόλις ένα 16% απαντήσεων ανέφερε ότι η συμμετοχή στα προγράμματα εξυπηρετεί νομικές/ ρυθμιστικές υποχρεώσεις της εταιρείας.

Διάγραμμα 4.8: Επαγγέλματα που αφορούν τα προγράμματα

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

Διάγραμμα 4.9: Ανάγκες που εξυπηρετούν τα προγράμματα

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

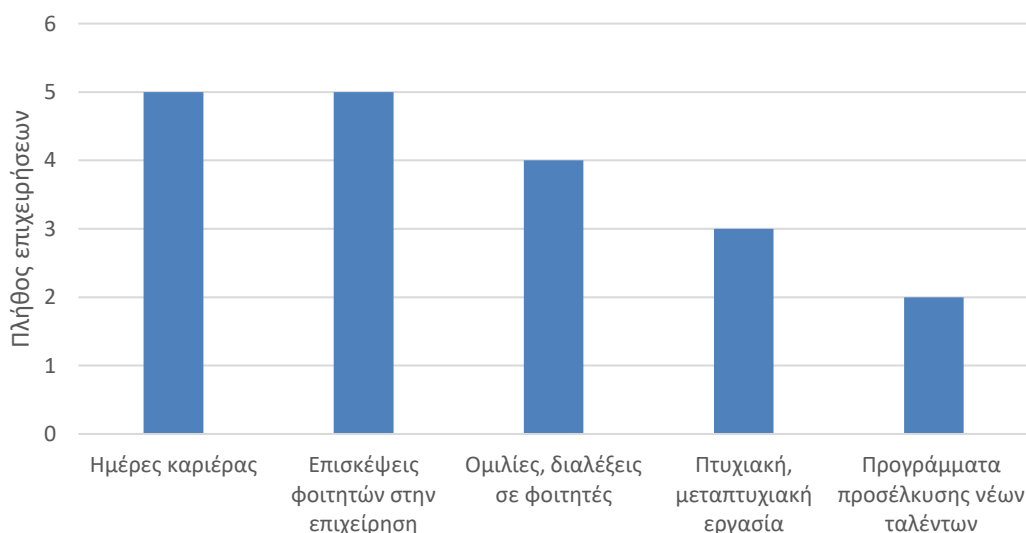
Για τη μεγιστοποίηση του δυναμικού των επιχειρήσεων της HEMEXPO και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους στην ελληνική και τη διεθνή αγορά κρίνεται ως εξαιρετικά σημαντική η ενίσχυση των δεξιοτήτων όλων των επαγγελματικών κατηγοριών που απασχολούνται στις επιχειρήσεις της HEMEXPO αλλά και ειδικότερα αυτών που συμμετέχουν σε θέματα παραγωγής, έρευνας και ανάπτυξης, που άλλωστε εμφανίζουν και τα σημαντικότερα κενά μεταξύ των υφιστάμενων δεξιοτήτων και των αναγκών.

4.2.4 Συνεργασίες με εκπαιδευτικά ιδρύματα και R&D

Αναφορικά με την ανάπτυξη συνεργασιών των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ με εκπαιδευτικά ιδρύματα, τρεις στις πέντε επιχειρήσεις δήλωσαν ότι οι συνεργασίες υλοποιούνται με την προσφορά θέσεων μαθητείας ή/και πρακτικής άσκησης. Οι προσφερόμενες θέσεις αφορούν κυρίως σε ΑΕΙ, και δευτερευόντως σε σπουδαστές του ΟΑΕΔ, ενώ περιορισμένη είναι η προσφορά θέσεων μαθητείας σε σπουδαστές δημόσιων και ιδιωτικών ΙΕΚ. Η περιορισμένη παροχή θέσεων μαθητείας σε ΙΕΚ και σε άλλα ιδρύματα τεχνικής κατάρτισης αποτελεί εμπόδιο στην επίλυση θεμάτων που αναγνωρίστηκαν στην προηγούμενη ενότητα και σχετίζονται με τη βελτίωση της ελκυστικότητας των αντίστοιχων κατηγοριών επαγγέλματος και κατ' επέκταση και στον περιορισμό του κενού μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ.

Το 57% των επιχειρήσεων του δείγματος ανέφερε ότι έχει ήδη προχωρήσει σε κάποια μορφή συνεργασία με πανεπιστημιακά/πολυτεχνιακά ιδρύματα παρέχοντας πληροφόρηση σχετικά με δράσεις πληροφόρησης φοιτητών/σπουδαστών αναφορικά με την δραστηριότητα της ΗΜΕΧΡΟ καθώς και τις ευκαιρίες επαγγελματικής σταδιοδρομίας που προσφέρονται. Οι συγκεκριμένες δράσεις αφορούν κυρίως σε ημέρες καριέρας και επισκέψεις φοιτητών στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ, καθώς και ομιλίες και διαλέξεις σε φοιτητές (Διάγραμμα 4.1010). Λιγότερες ήταν οι επιχειρήσεις που το 2019-2020 δέχθηκαν τελειόφοιτους φοιτητές για την εκπόνηση πτυχιακών ή άλλων εργασιών ή που συμμετείχαν σε προγράμματα προσέλκυσης νέων ταλέντων.

Διάγραμμα 4.10: Μορφές συνεργασίας με ΑΕΙ

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα ΙΟΒΕ

Όσον αφορά στην Έρευνα και ανάπτυξη (R&D), σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου, σχεδόν το 70% των επιχειρήσεων που συμμετείχε στην έρευνα, δήλωσε ότι διαθέτει τμήμα έρευνας και ανάπτυξης, στο οποίο απασχολείται περίπου το 10% των εργαζομένων. Όπως αναμενόταν, το ανθρώπινο δυναμικό στα τμήματα έρευνας και ανάπτυξης απαρτίζεται

κυρίως από απασχολούμενους που διαθέτουν μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς τίτλους. Ενδεικτικά, οι συγκεκριμένοι απασχολούμενοι των επιχειρήσεων της HEMEXPO αποτελούν περίπου το 1,15% του συνόλου του προσωπικού που απασχολείται σε επαγγέλματα συναφή με το R&D⁶ στην Ελλάδα.

Τέλος, οι μισές επιχειρήσεις της HEMEXPO που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν ότι θα ήταν διατεθειμένες να αναθέσουν τμήμα του R&D σε ελληνικό ακαδημαϊκό ίδρυμα.

4.3 Σύνοψη των ευρημάτων και προτάσεις

Οι επιχειρήσεις μέλη της HEMEXPO, και γενικότερα οι επιχειρήσεις της κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού δραστηριοποιούνται σε ένα ευρύ φάσμα κλάδων της μεταποίησης, του εμπορίου και των υπηρεσιών. Ενδεικτικά, στις δραστηριότητες της HEMEXPO περιλαμβάνεται η παραγωγή εξειδικευμένου μηχανολογικού εξοπλισμού, οι υπηρεσίες εγκατάστασης και συντήρησης σε πλοία καθώς και εξειδικευμένες υπηρεσίες σχετικές με τη ναυπήγηση, τη μετατροπή και τη συντήρηση πλοίων και ναυτιλιακών δομών. Η ποικιλία και η έντονη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων των συγκεκριμένων επιχειρήσεων δημιουργεί μεγάλες ανάγκες σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Η φύση των δραστηριοτήτων του κλάδου απαιτεί εργατικό δυναμικό με υψηλές δεξιότητες, σε τμήματα παραγωγής, έρευνας και ανάπτυξης και εξυπηρέτησης πελατών.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη για το χρονικό διάστημα 2019-2020, επιβεβαιώνεται το κενό μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας που είχε αναγνωρισθεί σε προηγούμενη μελέτη του IOBE. Οι επιχειρήσεις της HEMEXPO αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην κάλυψη κενών θέσεων εργασίας, κυρίως λόγω έλλειψης κατάλληλων δεξιοτήτων, απαιτούμενης εργασιακής εμπειρίας, και απαιτούμενων τυπικών προσόντων. Σημαντικές ελλείψεις που αφορούν τόσο στο υποψήφιο όσο και στο υφιστάμενο ανθρώπινο δυναμικό εντοπίζονται σε εξειδικευμένες δεξιότητες και γνώσεις, κυρίως σε τεχνικούς, χειριστές μηχανημάτων και γενικότερα σε επαγγέλματα που σχετίζονται με τα τμήματα παραγωγής των επιχειρήσεων.

Το παραπάνω κενό όχι μόνο δεν επιτρέπει την απρόσκοπτη λειτουργία αλλά επιβραδύνει και τη γενικότερη εκμετάλλευση του δυναμικού των επιχειρήσεων, περιορίζοντας αντίστοιχα και το επίπεδο ανταγωνιστικότητάς τους στην ελληνική και διεθνή αγορά.

Στην προσπάθεια κάλυψης των παραπάνω, περίπου το 40% των απασχολούμενων συμμετέχουν σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, τα οποία χρηματοδοτούνται κυρίως από ιδίους πόρους της HEMEXPO. Οι προς εκπαίδευση υπάλληλοι ανήκουν κυρίως στο επιστημονικό προσωπικό και στην κατηγορία των διευθυντικών/διοικητικών στελεχών. Αντίθετα, το τεχνικό προσωπικό, στο οποίο καταγράφονται και οι πλέον σημαντικότερες ελλείψεις σε τεχνικές δεξιότητες, συμμετέχει λιγότερο σε τέτοια προγράμματα.

⁶ Eurostat

Σημαντικό εύρημα της μελέτης που σχετίζεται τόσο με το κενό προσφοράς και ζήτησης όσο και με τις ελλείψεις σε βασικές δεξιότητες στο υφιστάμενο προσωπικό αποτελεί το γεγονός ότι είναι σχετικά περιορισμένος ο αριθμός των επιχειρήσεων που συνεργάζεται με εκπαιδευτικά ιδρύματα. Αυτό περιορίζει τη διάδοση της πληροφορίας για τις δραστηριότητες του ευρύτερου συμπλέγματος των κατασκευαστών ναυτιλιακού εξοπλισμού προς τους φοιτητές/σπουδαστές ενώ δεν ενισχύει τη δικτύωση των επιχειρήσεων με τους φοιτητές που θα μπορούσε να αποτελέσει την αφετηρία μελλοντικών συνεργασιών. Επιπλέον, η αποτελεσματικότερη συνεργασία με ακαδημαϊκά ιδρύματα δύναται να υποστηρίξει περαιτέρω τα τμήματα έρευνας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων της HEMEXPO.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της έρευνας, στην επόμενη ενότητα παρουσιάζονται προτεινόμενες δράσεις που μπορούν να υποστηρίξουν τη διευθέτηση των παραπάνω θεμάτων του ανθρώπινου δυναμικού.

Προτάσεις για την ενίσχυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων της HEMEXPO.

Μείωση του κενού μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας

Ένα από τα κομβικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά από τις επιχειρήσεις της HEMEXPO συνδέεται με τη μείωση του κενού μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης εργασίας.

Η μείωση του παραπάνω κενού θα μπορούσε να επιταχυνθεί της HEMEXPO. Αρχικά, είναι απαραίτητη η αναγνώριση εκείνων των σχολών όλων των βαθμίδων που θα μπορούσαν να καλύψουν τις θέσεις απασχόλησης στις επιχειρήσεις κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού (δευτεροβάθμια, μεταδευτεροβάθμια, τριτοβάθμια εκπαίδευση). Επόμενο βήμα είναι η συνεργασία με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα για τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών για συγκεκριμένες ειδικότητες, όπου αυτό είναι εφικτό, με σκοπό την παροχή εξειδικευμένων γνώσεων που θα καλύπτουν μέρος των αναγκών των μεταποιητικών μονάδων. Αυτό, πέρα από την ενίσχυση της ποιότητας του εν δυνάμει ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων κατασκευής ναυτιλιακού εξοπλισμού ενισχύει την αποτελεσματικότητα της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς οι απόφοιτοι των σχετικών σχολών θα απορροφηθούν γρηγορότερα και στο αντικείμενο των σπουδών τους.

Η παραπάνω συνεργασία θα έχει και άλλα, συμπληρωματικά οφέλη. Η ποιότητα του εργατικού δυναμικού, και γενικότερα οι συνθήκες εργασίας βελτιώνονται και αναβαθμίζονται όταν οι εργαζόμενοι κατέχουν εξειδικευμένες γνώσεις και υψηλής ποιότητας προσόντα. Υπό αυτό το πλαίσιο ενισχύεται και η βιωσιμότητα του επαγγέλματος ενώ η αξιοποίηση των γνώσεων του ίδιου του εργαζομένου ενισχύει την ανταγωνιστικότητα τη ίδιας της επιχείρησης.

Παράλληλα, μέσα από την υλοποίηση άλλων δραστηριοτήτων, η ΗΜΕΧΡΟ μπορεί να επιτύχει τη βελτίωση της ενημέρωσης των σπουδαστών και φοιτητών σχετικά με τις ευκαιρίες σταδιοδρομίας που δημιουργούνται από τους κλάδους δραστηριότητας.

Η συνεργασία με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορεί να περιλάβει και δράσεις άμεσης συνεργασίας με τους φοιτητές και τους σπουδαστές στη μορφή παροχής θέσεων μαθητείας ή πρακτικής άσκησης. Με τον τρόπο αυτό οι τελειόφοιτοι των σχετικών ιδρυμάτων γνωρίζουν τις απαιτήσεις και ενδεχομένως και τις προοπτικές από την εργασία στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ, ενώ στη συνέχεια είναι σε θέση να αναγνωρίσουν αν οι ευκαιρίες που προσφέρουν οι επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ ταιριάζουν με τις προσωπικές τους φιλοδοξίες.

Προς την παραπάνω κατεύθυνση, δηλαδή προς τη βελτίωση της ελκυστικότητας των επαγγελματιών και των ειδικοτήτων στις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ, θα μπορούσε να συμβάλει ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός προγράμματος παροχής κινήτρων από τις επιχειρήσεις της ΗΜΕΧΡΟ σε συνεργασία με δομές μεταδευτεροβάθμιας ή/και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, προς τους νέους απόφοιτους για απασχόληση. Οι απόφοιτοι των σχολών, με αντικείμενο συναφές με τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούν οι κατηγορίες επαγγελματιών των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ, θα μπορούσαν να απασχολούνται σε χρηματοδοτούμενες θέσεις βάσει ενός ειδικού καθεστώτος συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και εκπαιδευτικών θεσμικών φορέων. Η παροχή κινήτρων προς τους νέους απασχολούμενους που θα λαμβάνονται στο τέλος της περιόδου της εργασίας θα περιόριζε την κινητικότητα των νέων προς επαγγελματικές ευκαιρίες σε άλλους κλάδους, που πολλές φορές δεν σχετίζονται με το αντικείμενο των σπουδών τους.

Η συνεργασία των επιχειρήσεων της ΗΜΕΧΡΟ μπορεί να συμπεριλάβει και σειρά άλλων δραστηριοτήτων. Ενδεικτικά:

- Αύξηση των επισκέψεων φοιτητών στις επιχειρήσεις του κλάδου για την παροχή πληροφόρησης σε σχέση με το αντικείμενο εργασιών της επιχείρησης. Οι φοιτητές θα μπορούν να βλέπουν από κοντά τις εγκαταστάσεις της παραγωγικής μονάδας καθώς και να αναγνωρίζουν τις επιμέρους εργασίες που καλείται να υλοποιήσει η επιχείρηση.
- Διαλέξεις και σεμινάρια στελεχών σε φοιτητές. Με αυτόν τον τρόπο οι φοιτητές θα ενημερώνονται για τα τρέχοντα τεχνικά θέματα που καλείται να αντιμετωπίσει η βιομηχανία παραγωγής ναυτιλιακού εξοπλισμού ενώ παράλληλα, θα δημιουργείται μια βάση για την προσαρμογή σχετικών μαθημάτων σε αυτά.
- Εκπόνηση πτυχιακής/μεταπτυχιακής εργασίας σε συνεργασία με την επιχείρηση. Αυτό αποτελεί καλή πρακτική σε αρκετά ευρωπαϊκά ακαδημαϊκά ιδρύματα. Οι φοιτητές επιλέγουν κάποιο θέμα που είναι συναφές με τις σπουδές τους αλλά και ενδιαφέρον για κάποια σχετική βιομηχανία. Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας, συγκεκριμένη επιχείρηση παρέχει δεδομένα, λοιπές πληροφορίες και συχνά και χώρο μελέτης εντός των εγκαταστάσεών της στους φοιτητές. Με τον τρόπο

αυτό αφενός, οι φοιτητές ερευνούν κάποιο πρακτικό ζήτημα σημαντικής προστιθέμενης αξίας για τις επιχειρήσεις, ενώ από την άλλη καλλιεργούνται συνεργατικές σχέσεις μεταξύ φοιτητών και επιχειρήσεων, οι οποίες συχνά καταλήγουν σε μακροχρόνιες συνεργασίες μετά το πέρας των σπουδών.

Βελτίωση των δεξιοτήτων των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις της HEMEXPO

Η πλήρης εκμετάλλευση του δυναμικού των επιχειρήσεων της HEMEXPO απαιτεί υψηλά επίπεδα εξειδίκευσης αλλά και ικανότητα για προσαρμογή στις συνεχιζόμενες αλλαγές που απαιτεί η διεθνής αγορά. Η έλλειψη δεξιοτήτων τόσο στους υποψήφιους εργαζόμενους όσο και στο υφιστάμενο προσωπικό των επιχειρήσεων της HEMEXPO, αποτελεί τροχοπέδη για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων.

Η προαναφερόμενη ενίσχυση της διασύνδεσης των επιχειρήσεων της HEMEXPO με εκπαιδευτικούς και ακαδημαϊκούς φορείς θα λειτουργήσει ευεργετικά και ως προς τη διάσταση της βελτίωσης των δεξιοτήτων στους απασχολούμενους της HEMEXPO. Ειδικότερα, θα συμβάλλει στην παροχή ενημερωμένων επιστημονικών γνώσεων στους απασχολούμενους των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ανθρώπινου δυναμικού σε όρους τεχνογνωσίας. Η παροχή πληροφόρησης σχετικά με πρόσφατες τεχνολογικές εξελίξεις και επιστημονικά επιτεύγματα θα συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη και την παραγωγή βελτιωμένων προϊόντων και αναβαθμισμένων υπηρεσιών του εγχώριου κλάδου.

Η συμμετοχή σε παρεχόμενα από το κράτος προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης εξακολουθεί να είναι περιορισμένη και να αφορά σε συγκεκριμένες κατηγορίες επαγγελματιών στις επιχειρήσεις της HEMEXPO. Από τη μια μεριά πρέπει να αυξηθεί το πλήθος των υπαλλήλων που συμμετέχουν σε προγράμματα επιμόρφωσης που σχετίζονται με ελλείψεις στις δεξιότητες κατά περίπτωση. Επιπλέον, κρίνεται ως εξαιρετικά αναγκαία η κάλυψη και άλλων επαγγελματικών κατηγοριών και ειδικότερα αυτών που σχετίζονται με τις διαδικασίες τμημάτων παραγωγής (τεχνίτες, τεχνικοί, χειριστές μηχανημάτων, ανειδίκευτοι εργάτες).

Επιπλέον, σημαντικό ρόλο στην επιμόρφωση και στην παροχή συγκεκριμένων δεξιοτήτων διαδραματίζουν και τα σεμινάρια/προγράμματα επιμόρφωσης που σχεδιάζονται από την ίδια τη HEMEXPO σε συνεργασία με ειδικούς συνεργάτες, τα οποία πρέπει να συνεχίσουν. Πριν από αυτό απαιτείται ένας κεντρικός σχεδιασμός που θα αναγνωρίζει τις δεξιότητες στόχευσης καθώς και τη συγκεκριμένη επαγγελματική κατηγορία εκπαίδευσης του κάθε σεμιναρίου σε συνεργασία με τους εκπροσώπους του κάθε μέλους της HEMEXPO. Προς αυτή την κατεύθυνση προτείνονται τα παρακάτω:

- Προγράμματα επιμόρφωσης σε τεχνολογίες αιχμής σε ανειδίκευτους εργάτες / χειριστές μηχανημάτων και σχετικούς τεχνικούς.

- Προγράμματα επανεκπαίδευσης εργαζομένων σε επιλεγμένες επαγγελματικές θέσεις ανάλογα με τις ανάγκες της επιχείρησης, και με διαδικασίες αξιολόγησης και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού.
- Εκπαίδευση και μετεκπαίδευση (reskilling) του ανθρώπινου δυναμικού σε καινοτόμες τεχνολογίες, με σκοπό την προσφορά γνώσεων και δεξιοτήτων ικανών για καινοτομία. Η ανανέωση των συνεργασιών με ακαδημαϊκά ιδρύματα για την παροχή μεταπτυχιακών προγραμμάτων εκπαίδευσης τόσο στο επιστημονικό όσο και στο διοικητικό προσωπικό μπορεί να υποστηρίξει την υλοποίηση στοχευμένων διαδικασιών μετεκπαίδευσης σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα.